

QUADERNS D'ESTUDI

N.º 41

BARCELONA, JUNY 1920

VOL. XI

ASSAIG DE RECORDANÇA I DE CRÍTICA DEL QUE FOU L'ESCOLA HORACIANA. — *La «Escuela Moderna».* *Vocació. «Jovenut».* — A les primeries del segle actual l'ensenyament era una funció ben rutinària a la nostra terra. Fins la commoció superficial i originàriament sectària, de les «Escuelas laicas» i de les «Escuelas libres» de l'últim quart del segle dinou, s'era apaivagada.

Sots aquests ensopiments pedagògics els homes idealistes, aquells que creien en la virtualitat renovadora de l'educació, veieren amb simpatia l'aparició de l'Escuela Moderna, ben apadrinada amb els noms de persones honorabilíssimes com En Peyró, En Canibell i En Salas Anton, entre altres. Darre-ra aquests noms prestigiosos s'hi amagava En Ferrer Guàrdia.

Jo tenia dinou anys, i portava en mi aquesta idealitat jove-nívola de les generacions d'ara : de renovació dels homes i dels pobles. Tenia dinou anys i estimava. I al peu del teler, en el brogit de la fàbrica, somniava i bastia, ingènument, com faria l'educació dels nostres fills quan els tinguéssim.

Certs aspectes externs dels ensenyaments de l'Escuela Mo-derna, que vaig tenir ocasió de conèixer pels seus llibres, pel seu butlletí, i pels seus mestres i assistint a les seves classes, em captivaven per la novetat que per mi tenien essent contra-posats al tipus d'ensenyament dominant, i perquè casaven bé amb el meu romanticisme social i pedagògic. Fou la primera vegada que arribaren fins a mi suggestions d'ensenyament pro-vinents del món extern.

Cal dir que aquestes novetats pedagògiques que m'enlluer-naven eren — com vaig poder anar veient més tard — una mala traducció de l'esperit llibresc de l'escola francesa de l'última

dècada vuitcentista, interpretada amb un pregon sectarisme ateaista i anarquitzant, ben dissimulat en els seus primers temps i que s'anà manifestant més i més, quan En Francesc Ferrer, havent promogut la dimissió de les persones serioses que formaven el patronat de l'Escola, donà la cara i convertí en un negoci l'ensenyament i l'edició de les publicacions escolars, cobrint la mercaderia amb el pavelló roig del revolucionarisme.

Un altre estímul del meu esperit fou la revista catalanista *Juventut*, de la qual vaig ésser llegidor des del primer número. Els seus articles i les seves traduccions, juntament amb idees noves, em donaren el gust per la literatura, que no havia tastat gaire, i menys la catalana, i, sobretot, em féu obrir els ulls a la pròpia catalanitat.

Mestre. «La Escuela Horaciana». — Desvetllada del tot la meva vocació de mestre, i portat pel meu desconeixement dels complexos problemes de l'educació i per l'entusiasme dels meus idealismes de perfeccionament humà, vaig posar-me de cop al front d'un grup d'alumnes, d'una classe. Era a l'Ateneu Obrer de Badalona. Tenia vint-i-dos anys.

El meu atreviment em féu educador, puix que em posà, millor dit em subjectà, als problemes vius de l'educació i de l'ensenyament que resolguí a través d'experiències doloroses per a mi. Lliure de subjeccions escolàstiques o llibresques, tenint per mestre el noi, vareig formar-me un criteri propi, i es va desvetllar en mi una inquietud estimulant i un sentit de la responsabilitat de la meva acció educadora. A l'ensem sentia la manca d'una ferma cultura i bregava per aconseguir-la.

Un any després vaig passar al Foment Martinenc. El criteri instruccionista i acomodaticí de les juntes d'aquesta mena d'entitats era una trava al desenrotllament de les meves iniciatives, filles de les idees i de les experiències que en l'ambient de l'escola havia anat adquirint.

Una amistat amb dues persones, marit i muller, especialment idealistes en matèria d'educació, em portà a la direcció

d'una escola de barri, on podria treballar amb independència. Aquesta escola portava el nom d'Escuela Moderna perquè seguia les orientacions de la d'En Ferrer.

A través de dos anys d'haver conviscut amb els nois i d'observar-los, i d'utilitzar els textos escolars d'aquella Escola, havia vist clar els seus sectarismes i la seva despreocupació dels vers interessos i necessitats dels infants. M'havia alliberat dels prejudicis d'ella i, sobretot, d'ésser víctima de la forta suggestió personal del seu director, En Ferrer Guàrdia.

Perquè en l'obra que anava a empendre no hi quedés ni rastre de «ferrerisme», fins li vareig canviar el nom, i es digué: Escuela Horaciana. Això era en el mes d'agost de 1905.

Un Centro Republicano Democrático Federalista que s'estatjava al 26 del carrer de Mercaders — una antiga casa senyorial — ens donava estada franca, sense barrejar la seva finalitat política a l'obra de l'Escola. Disposàvem de sales regulars, un pati assolellat i una sala d'espectacles.

Sentia que anava a començar una obra pròpia i m'hi vaig posar en cos i ànima.

La meva improvisació quasi em recloïa dins el reduït cercle de la meva experiència personal en matèries d'educació.

Creia que educant la infantesa treballava per l'assoliment d'una organització social sense classes, ni autoritarismes, ni desigualtats econòmiques; tenia per la personalitat del noi un fort respecte, però purament sentimental. Aquell vague idealisme era el meu guiatge; aquest concepte era el meu sistema.

Les belles paraules m'enamoren, i per això em vaig engrascar tot seguit un dia que l'atzar em posà sota els ulls en moment oportú la frase d'Horaci: «Ensenyar delectant»; i encantat de la idea d'un ensenyament agradós, deliciós per al noi, com jo interpretava els mots del poeta llatí, vareig batejar l'Escola amb el seu nom i prenguí la frase com a lema.

L'escolliment d'aquesta frase és ben bé una concreció del concepte que jo tenia de la instrucció i educació del noi. La vella escola el cansava i l'avorria; doncs una escola nova l'havia de

redimir de tot treball fadigós: no res d'esforç, ja s'esforçaria el mestre. Els alumnes no estudiarien res de cor, sinó que el professor els ho explicaria. Tampoc se'n durien treballs per fer a casa, calia evitar el *surmenage* (aquesta paraula m'havia agradat molt), nosaltres els fariem lleuger l'estudi preparant les lliçons de cada dia, treballant fins a mitja nit.

Fugiem del memorisme i quèiem en el verbalisme endorridor de la voluntat.

Ens horroritzàvem del secular aforisme: «la lletra amb sang entra», pres en sentit literal per molts, però no en sabíem copsar encara l'ocult significat que tot ferm aprenentatge és dolor.

Bisexualitat. Neutralitat religiosa. Error. — Anotem abans de seguir en aquest assaig de recordança crítica de l'Horaciana, unes característiques essencials d'ella: l'educació de nois i noies en comú i la neutralitat religiosa.

La coeducació fou mantinguda sense limitacions, des del començament fins a l'acabament de l'Horaciana, a través de set anys. Sota el doble punt de vista moral i sexual el resultat fou excel·lent, sense tara. D'aquesta experiència n'he tret el ple convenciment que sempre que una vida escolar es desenrotlli dins un ambient *conscientment* moral, l'educació dels dos sexes en comú no té cap perill d'immoralitat, ans n'és una guarda, però que el noi en surt afeblit en el seu caràcter si la convivència és constant. L'Horaciana m'ensenyà, doncs, que no té cap inconvenient d'ordre moral la relació de nois i noies dins un ambient escolar apropiat a la coeducació, però que en bé de la formació del caràcter del noi és millor que aquesta relació no sigui constant: és a dir, en poques classes i esplais, sí; en tots, no.

La nostra neutralitat en matèria de religió tot seguit començà per ésser respectuosa de totes les creences.

De bell antuvi prenguérem una actitud de simpatia per tota religiositat, que anà evolucionant fins arribar a una afirmació religiosa, però no dogmàtica. En el nostre opuscle de 1910, dèiem: «L'educació moral ha de basar-se en el sentiment religiós perquè

el noi, quan sigui home, pugui afirmar les seves creences en una fe raonada, evitant-li així el caure en un excepticisme enervador de tota espiritualitat.»

Quan en 1912 em despedia dels pares dels meus alumnes, en deixar l'escola, per anar a estudiar a l'estranger, els manifestava els meus dubtes de si no hauríem caigut en un error en defugir la formació religiosa dels nostres alumnes dins d'un sentit positiu i dogmàtic. Avui ja no en dubto : crec que fóra incompleta tota educació dels nostres nois que no es fonamentés en els ensenyaments i en el dogma de la religió catòlica, però realitzada d'una manera viva i profunda.

Primera circular. Cordialitat escolar i familiar. — Retornem al començament de l'Horaciana. Llençarem al públic la nostra primera circular. Porta la data 25 d'agost de 1905. El preàmbul està rublert d'una bondadosa idealitat expressada en frases plenes de lirisme. Pel demés, s'hi apleguen principis i fórmules pedagògiques filles, o de les meves escasses lectures, o de les meves experiències. Cal confessar que tot plegat té un cert aire d'exhibició, però cal confessar, també, que no tot quedà en paraules, puix quelcom del que dèiem ho traduïrem en fets.

Dels noms que figuren en la llista de professors que s'hi publicava, n'hi ha dos que és just anomenar per la cooperació entusiasta que posaren sempre en l'obra comú : En Josep Colomer i N'Antoni Castells, mestre de música.

A les poques setmanes de funcionar la nova Escola s'havia establert ja una respectuosa i cordial correspondència entre mestres i deixebles, que féu de l'aula un lloc d'interès per als alumnes. L'amistat amb els nostres alumnes ha estat sempre per nosaltres un mitjà d'educació. L'Escola era la casa pairal de tots. Positivament no s'hi aprenia massa, però s'hi estava bé i l'Escola era alegre. Havíem guanyat el cor dels nois i per ells tinguérem la confiança dels pares i els fèiem venir a les nostres conferències i festes, interessant-los amb les cançons, la lectura de poesies i

la representació de comèdies a càrrec de llurs fills. Aquestes festes eren bon xic ostentoses, i a elles sacrificàvem a voltes hores de classe. Dins l'any 1906 en celebràrem vuit o nou d'aquestes festes! Tanmateix en fèiem massa, però ben pensat millor pels nois el coneixement dels nostres poetes i l'amor al cant, que l'ensenyament pseudo-científic que podíem donar-los.

Així establírem un fort lligam entre la família i l'Escola, i així començà una compenetració entre pares i mestres que durà fins a la fi de l'Horaciana. Mai la nostra acció renovadora no fou coaccionada pels pares dels nostres deixebles amb exigències utilitaristes: convençuts o confiats, ens deixaven fer. Així els poguérem fer entendre la conveniència de les excursions i dels intercanvis, que no possessin a treballar els seus fills abans de temps, o de la justesa dels nostres consells quan era hora d'escollir un ofici, i altres.

En 1906 donàrem el primer pas per als nostres futurs intercanvis, portant els alumnes a l'escola de La Vanguardia Obrera, d'Horta, el 29 de juny, i rebent els deixebles d'aquella a casa nostra, el 25 de juliol.

Un opuscle. Orientacions. La llengua. — En aquell any publicàrem un opuscle de dotze pàgines, un xic ampul·lós encara, però que mostra la nostra orientació educativa, abans caòtica, ja més definida, més concreta, més organitzada. S'hi anteposa rodonament el valor de l'educació sobre el de la instrucció, i s'hi declara «l'afany de basar l'ensenyament en les necessitats del noi». El mot *interessos* no ens l'havien aportat encara els psicòlegs.

El pla d'ensenyament que hi figura era un atapeït programa, i el sumari de l'ensenyament intel·lectual un resum enciclopèdic. Sortosament per als nois, no el poguérem acomplir.

No és estrany que catorze anys enrera i amb el nostre auto-didactisme fóssim enciclopedistes en instrucció; el que sorprèn és que l'escola primària actual ho sigui encara.

En aquest mateix imprès dèiem: «I pel que toca a recom-

penses i càstigs, no en tenim altres que les que són conseqüència natural dels fets...» I, sempre que la naturalesa de l'acte no ho impedi, seguïrem aquest criteri. Mai no volguérem saber res tampoc de qualificacions i estímuls. L'experiència m'ha ensenyat després a estimar en la seva justa valor aquests dos mitjans educadors.

En el capítol de llenguatge, hi figura : «Estudis pràctics de la Llengua Catalana». El nostre ensenyament era castellà.

Nosaltres, que ens havíem rebel·lat contra traves i rutinismes pedagògics, no havíem pogut encara alliberar-nos del provincialisme d'ensenyar en castellà. Pesava molt l'habitud secular i ens escapava encara la profunda virtualitat creadora del verb de la raça. A dir veritat, no ens n'havem alliberat del tot, sinó després d'haver ensenyat durant més de tres anys en castellà en país de llengua castellana. Ara sabem l'empenta decisiva i eficient que dóna l'ús de la pròpia parla a l'acció pedagògica del mestre.

Malgrat aquest error lamentable, l'ànima de la raça era més forta que els nostres prejudicis, i el nostre tracte amb els nois, la nostra acció educadora, era sempre en català. Demés, en català recitaven i cantaven.

Des del començament de l'Horaciana portàrem els nois fora del clos de l'Escola, amb fins d'ensenyament i d'exercici, a posar-se en contacte amb la naturalesa i el comerç dels homes. Organitzàrem excursions pels voltants de Barcelona, recorreguérem els Museus i visitàrem obradors, tallers i fàbriques. És veritat que tot això, en els principis, no féu més que satisfer la curiositat dels nois, però després fou motiu d'observació i d'estudi.

Foragitament. La «Fundación Horaciana de Enseñanza». *Altra circular.* — L'Horaciana feia goig : ens havíem fet un nom, teníem uns cent vint alumnes dividits en quatre graus, cada grau amb el seu mestre o mestressa, demés de quatre professors especialistes; i fórem cobejats. L'entitat política que ens estatjava volgué intervenir dins el nostre règim. Ens hi

negàrem rodonament i ens foragitaren, despullant-nos injustament del moblatge i utiltatge escolar.

Però els alumnes se'n vingueren amb nosaltres. Aquell dia férem classe al Parc de Barcelona. Els pares també ens seguiren. Un mes després repreníem les classes en un pis bastant espaiós de l'estret carrer de Jaume Giralt. Era el maig del 1907.

Al mes de juny començava el Curs Maternal, a càrrec de la Srta. Roseta Mèrida, bona companya que sabé suportar les futures engúnies econòmiques amb un somriure bondadós.

Per evitar confusions en la despulla que se'ns quedaren, la qual seguí portant el nom d'Escola Horaciana, prenguérem el nom de Fundació Horaciana d'Ensenyança.

Aleshores publicàrem una circular, bastant discreta, per més que hi rebrotà — excitat per la injustícia de la qual érem víctimes — el lirisme dels primers temps amb un nou i presumtuós lema : «Doneu-me nois i us tornaré Homes». En ella avalen la nostra obra amb llurs paraules d'elogi o d'estímul, entre altres, En Joan Maragall, l'Amadeu Hurtado, En Pous i Pagès, l'Ignasi Iglesias, En Josep Pijoan. Aquest darrer, home de cor generós i ànima d'infant, diu : «Els que cridin de la nostra pèssima ensenyança i en culpin els locals, materials, que vagin a veure els resultats que, sense cap ajuda, aconsegueixen els mestres de l'Horaciana... L'Escola Horaciana, pobra, errant, sense material, sense local, a penes sense teulada, seria com és la millor escola de Barcelona. Té uns mestres, ja n'hi ha prou!»

Heu's aquí com assenyalaven els principis bàsics del nostre ensenyament.

«En l'ordre físic : Fer de l'activitat la mantenidora de la vida.

»En l'ordre moral : Formar en el noi un caràcter ferm, actiu i bondadós.

»En l'artístic : Fer sentir la necessitat de la bellesa i de manifestar-la segons la manera d'ésser de cadascú.

»En l'intel·lectual : Fer del noi un ésser raonador, intel·ligent i pràctic.»

Tenim, doncs, que ja en aquest període les nostres orientacions s'esquematzitzen : és que anàvem veient-hi més clar.

Trucant a les portes. Filloles. Nova emigració. Un protector.
—Fins aquest moment ens havíem pogut donar per complet, junt amb els companys, a l'obra pedagògica de l'Horaciana. Res no ens en distreia. Hores de descans i dies de festa eren esmerçats en l'estudi i en el treball per al millorament de les nostres tasques. Però d'ara endavant la necessitat ens obligarà a pendre temps a les classes i temps a l'estudi per anar a demanar diners de casa en casa.

Cal recordar que ho havíem perdut tot, en el nostre gest d'independència.

Els nostres alumnes no pagaven més que tres pessetes de mesada, i sols comptàvem amb un petit clos de socis protectors. Trucàrem a moltes portes i obtinguérem més negatives que donatius. I no és estrany, conegut el nostre eclecticisme, puix no érem una escola de partit.

En aquest període d'engúnies econòmiques, encara tinguérem temps per ajudar a l'establiment de dues escoles Horacianes : una a Lloret de Mar, el mes de juny, i l'altre, el mes de setembre, a Sant Feliu de Guíxols. La primera va seguir poc les nostres orientacions; la segona les va seguir masha, puix organitzada en aquesta primera època de l'Horaciana, que podríem anomenar *època romàntica*, mantenia el nostre romanticisme pedagògic, quan nosaltres ja ens n'havíem alliberat. Es pot dir que aquella Horaciana va ésser romàntica fins que es convertí en una escola més, sense cap finalitat. Així finà, per consumpció, el 1917.

Abans d'un any canviàrem de casa, traspasant-nos al carrer del Governador (avui de Duran i Bas), n.º 11, antic casal que hi havia en la recolzada que fa aquest carrer. El 2 de març de 1908 hi començàrem les classes.

Publicàrem aleshores una circular, el contingut de la qual era semblant a l'anterior.

No havíem donat un pas. La necessitat d'atendre en primer terme la situació econòmica de l'Escola, havia paralitzat la nostra avançada pedagògica. Ja férem prou resistint la mala anyada. Sempre l'Horaciana fou sostinguda pel nostre sacrifici en l'ordre econòmic, però en aquest període visqué del quasi no cobrar nosaltres.

L'entrada en el nucli d'amics de l'Horaciana d'un home generós, més generós que acabat, condició que fa més estimable el seu ajut, ens alliberà un xic de les traves que ens posava la manca de diners.

On escassegen els rics, sostenidors desinteressats d'obres d'educació, bo és que es digui el nom desconegut d'aquest home, que sense mitjans sobrants donava l'exemple: fou En Joan Carulla i Sala. I féu més que donar-nos diners: es donà tot ell a la nostra obra.

La seva cooperació ens permeté l'ardidesa del canvi de pis, que per ésser aquest més cèntric i més gran era també més costós.

Respiràrem. Podríem treballar sense por a les dates de venciment, i treballàrem.

Nou col·laborador. El dibuix. El treball manual. — Un nou col·laborador vingué a enfortir i completar la nostra acció educadora: En Manuel Ainaud, el jove dibuixant de multituds, al qual els crítics auguraven un bell esdevenidor artístic. L'Horaciana el desvià d'aquell camí. Confíem que passats alguns anys la ciutat de Barcelona ens en sentirà grat.

Es féu càrrec de l'ensenyament de dibuix. I posà al noi de cop i volta en front del natural, en aquell temps en què dominaven el quadriculat, la làmina i el guix. En Torres Garcia, al Mont d'Or, feia prop de dos anys que aplicava la nova manera; des d'aleshores ja no fou sol. El dibuix fou per a nosaltres un mitjà d'expressió tan important com l'escriptura. Ben aviat aquesta manifestació gràfica conquerí tot el nostre ensenyament:

els nois il·lustraven la Història, feien gràfiques en Aritmètica, dibuixaven mapes en Geografia, croquitzaven els estudis d'Història Natural i decoraven els treballs en net. En un mot : la nota escrita i la nota gràfica es completaven dins l'estudi.

L'agost de 1908 férem la primera exposició de dibuixos. A hores d'ara encara ens alegra els ulls aquella abundor de croquis ingenus i vigorosos, manifestació espontània del veure i de la personalitat de cada noi. Val a dir que per a la majoria d'ells el dibuixar era un goig, i fins pel carrer, sols, prenien notes del que els plaïa. Aviat el carbó no els bastà, calgué donar-los color : però com que els pastells eren cars, ens els fèiem.

La nostra darrera exposició fou al Fayans Català, als primers dies de gener de 1911. L'amic Ainaud ja no hi era. Allà mostràrem una seixantena de quadrets dibuixats o pintats pels nostres millors dibuixaires. Hi havia de tot i de per tot : marines, paisatges, jardins, figura; de les afores de la ciutat, de l'Empordà, de Tarragona, de València... Però hi mancava frescor; havíem despreciat els originals, els apuntaments, per a fer «quadres». La pretensió ens féu errar.

Paral·lelament al dibuix desenrotllàrem el treball manual, però a les palpentes. Mentre les nenes feien treballs a l'agulla, al coixí o al teler, els nois plegaven paper, entreteixien «tires», teixien, bugien fusta, construïen «sòlids» de cartolina, feien «mosaics» o motlluraven fang. En aquest terreny estàvem desorientats.

Com que teníem pocs diners per comprar el material mural auxiliar de l'ensenyament que ens feia falta, i encara que l'haguéssim pogut adquirir no s'hauria emmotllat justament a les nostres necessitats pedagògiques, ens el construïem, o millor dit, ens el construïen els nois. Així acabàrem per tenir tota mena de mapes i bon nombre de croquis d'Història. I quan no teníem ni el dibuix ni el mapa que havíem de menester, ens els feien. Per aquesta tasca extraordinària, els nostres alumnes es quedaven després de les classes o venien els diumenges.

El «Pressupost de cultura». — Per aquell temps Barcelona estava tota interessada en el projecte de Pressupost de Cultura. Esquerres i dretes feien campanya en pro i en contra, respectivament, del projecte. Hom havia tingut el poc encert de proposar-hi la fundació d'unes escoles primàries de la ciutat, neutres en religió i coeducadores en educació : característiques que forçosament havien de dividir els ciutadans de Barcelona. Naturalment, aleshores a nosaltres ens semblava l'únic tipus d'escoles que calia proposar. Però ara ens en dolem que fos així, ja que això ha privat la ciutat de la institució de quatre grups escolars model, que avui no tenim encara i que serien actualment l'orgull dels barcelonins, donats els ben orientats propòsits pedagògics que tenien els homes que ho enfocaven i els mitjans econòmics amb els quals hom comptava.

L'Horaciana es prengué la defensa del projecte amb entusiasme, i ultra l'ajut personal que hi aportàrem, publicàrem el 31 de març un opuscle, *La Fundación Horaciana de Enseñanza ante el Presupuesto de Cultura*, el qual fou repartit profusament. Fora d'alguns conceptes comuns en aquesta mena de defenses, l'exposició — deguda a una ploma femenina — està serenament i sòlidament raonada dins els punts de mira nostres d'aquells temps.

Intercanvis escolars. — L'agost d'aquest mateix any tingué lloc el nostre primer intercanvi d'alumnes, després d'una llarga i anguniosa preparació realitzada en companyia del director de l'Horaciana de Sant Feliu de Guíxols, N'Antoni Sabater Mur.

Hi prengueren part trenta horacians barcelonins i altres tants de guixolencs, dividits uns i altres en dues tandes de quinze, i durà mig mes el canvi per cada una. Els nois s'estatjaven els uns en les cases dels altres. Els vilatans gaudiren de la visió de la ciutat i de ses meravelles de tot ordre i també del més pintoresc dels seus voltants. Els ciutadans veieren i estudiaren ço que té de més notable el Baix Empordà i s'amaraven de sol

jugant per les platges blanques i el mar blau entre les roques rogenques de la retallada costa.

D'aquest intercanvi, en publicàrem «velografiada» una extensa Memòria, dedicada al nostre Ajuntament, d'un exemplar de la qual, il·lustrat amb fotografies, li fou fet present, regradiant-li la subvenció de mil pessetes que féu possible l'intercanvi.

L'any següent, alligonsats per l'experiència del passat, l'intercanvi no fou simultani per a les dues escoles, sinó que el mes de juny vingueren els guixolencs a Barcelona, en nombre de vint, i el juliol anàrem nosaltres a Sant Feliu en igual nombre. El programa fou menys atapeït de visites i excursions, i, per tant, més profitós. Demés, així, per cada grup l'intercanvi pogué durar una mesada. Nosaltres visitàrem les excavacions d'Empúries, fórem a la Bisbal, passant a través de les Gabarres, i retornàrem per Girona.

No repetírem els intercanvis cap més any, per haver divergit en orientacions pedagògiques amb l'Horaciana de Sant Feliu i no trobar altra escola que pogués agermanar-se amb la nostra per l'obra comú d'un nou intercanvi.

Foren aquests els primers intercanvis escolars realitzats a Espanya, i pensem que són encara els únics.

Canvi d'orientacions. — La nova circular amb la qual anunciàrem el curs de 1908-1909, assenyala un canvi molt marcat en les nostres orientacions pedagògiques. Inicia la nostra entrada en la que jo en dic segona època de l'Horaciana, *època de transició*, de traspàs, entre el nostre lirisme d'abans i el sentit de responsabilitat de la nostra acció pedagògica, que ens havia de venir després.

S'hi veu una senzillesa i brevetat en l'exposició de principis, s'hi endevina una concentració en les nostres tasques educatives: començàvem a sentir la responsabilitat de les afirmacions i de les promeses. Dels dos lemes no n'hi restava ja més que un: l'originari, i potser encara per un escrípol sentimental.

És que havíem estudiat més, havíem eixamplat per l'estudi

i pel tracte els nostres horitzons pedagògics; ja no érem uns auto-didàctics presumptuosos; sentíem que estàvem en un període de prova, d'aprenentatge, d'experimentació, i ens donàvem pressa a complir el costum d'anunciar al públic el nou curs, per a recloure'ns tot seguit en el treball silenciós, fructífer.

La nostra acció educadora s'endrecà cap a l'assoliment d'una fermesa en el caràcter; tractàrem que el noi estimés l'esforç, puix que havíem arribat al convenciment que l'esforç propi era indispensable si volíem educar la seva voluntat.

Emperò totes aquestes idees i orientacions tot just les llucàvem i encara amb no massa claredat, ni continuïtat; era quelcom que s'anava dibuixant, concretant en el remolí caòtic dels nostres dubtes, experiències i afirmacions.

En la susdita circular assenyalàvem així la nostra orientació educadora:

«Posar el noi en possessió de qualitats i coneixements que en entrar en la vida social li permetin viure noblement i aventajosament, i siguin els seus actes acció fecunda per al progrés del seu poble.»

La nostra catalanitat surt ja al defora en aquests mots:

«La qüestió tan debatuda de l'idioma escolar, l'Horaciana la té resolta alternant el català i el castellà a classe, segons els cursos, i estudiant ambdós idiomes pràcticament i teòricament.»

Com en totes les nostres circulars, obrim les nostres classes a tothom que vulgui presenciar-les.

Havíem portat les mesades dels nois a cinc pessetes, sense que aquesta puja ens rebaixés el dèficit ni ens apugés els nostres sous migrats.

El Dr. Eduard Xalabarder, que s'havia encarregat de la inspecció mèdica de l'Escola, en aquest curs ens féu unes interessants lliçons de fisiologia objectiva sobre òrguens d'animals morts. Però la circulació de la sang fou estudiada sobre un conill viu. Haig de dir que avui l'experiència m'ha fet ésser contrari de la vivisecció a l'escola primària, per raons d'educació moral i de formació del caràcter del noi.

La casa alegre. Col·laboradors. — Des del primer dia en què ens instal·làrem en el nou local del carrer del Governador, tractàrem d'embellir-lo ornamentant-lo amb quadres de joves pintors que graciosament ens deixaren llurs obres o ens les regalaren. Demés, hi teníem plantes i flors.

Però per més que fèiem no aconseguíem que l'art i la naturalesa fessin prou agradoses aquelles sales, empaperades amb unes flors de sala de cafè de poble; sales de formes desiguals i poc recloses. Hi sofríem perquè ens havíem atalaiat que l'harmonia i la dignitat en l'ambient escolar era un fort mitjà d'educació.

La generositat de l'amic Carulla ens permeté transformar l'aspecte del local pel curs de 1910 a 1911.

S'engrandí el pati de jocs, instal·làrem water-closets, desempaperàrem les parets, pintant-les amb tons clars, regularitzàrem les sales, aixecant embans o amb cortinatges, posàrem blanques cortines a finestres i balcons, donàrem un to verd oliva a les pissarres de fusta, i en les classes dels menuts, a les parets, al voltant de l'aula, férem obrar unes pissarres de ciment amarfilades, on s'hi escrivia amb guixos de color. Les superfícies clares dels murs foren adornades amb bones reproduccions de pintures de renom, tanagres i repeus-jardineres. I en els angles posàrem plantes o còpies en guix de gran mida. Allà la Venus de Milo, el Moisès de Miquel Àngel, l'Hèrcules Farnesi, la Diana i altres. Les taules eren totes de melis vernissades al natural. I en el Curs Maternal, introduírem per seients, cadiretes. La cadira és per a mi el símbol de la independència del noi i de la llibertat dels seus moviments a l'escola.

Fins els quaderns per a escriure embellírem, reproduint en llurs cobertes obres mestres de la pintura. I aquest mitjà d'expansió de l'art a l'escola, l'havem seguit usant des d'aleshores ençà.

El local de l'Horaciana havia pres un caient senzill, higiènic i elegant. Quin goig feia l'Escola! Sempre ens hi havíem sentit bé, però aleshores més que mai. Jo he estat en altres

escoles ben posades, n'he dirigit de quasi fastuoses, però de cap el record de les seves aules m'ha deixat una frescor al cos com l'Horaciana d'aquest temps.

Alumnes i mestres ens l'estimàrem tant, que no volguérem que gent mercenària ens la netegés. I els migdies, per tandes, ens posàvem a la feina i la deixàvem neta com una patena. Més d'una vegada gent visitadora ens trobaven, admirats, en el tràfec de la neteja. No hi havia ni taques de tinta en les taules, ni pols pels recons, ni esquitxos en els vidres. Mai no l'havien vista tan neta, ni mai els nois no posaren més cura a no embrutar-la: la netedat era obra de tots.

Aquesta reforma venia a completar l'enfortiment de les noves orientacions educadores que ja havem apuntat i acompanyava els nous procediments metodològics que estàvem posant en planta.

No volem deixar d'esmentar, perquè fóra injust, la cooperació i col·laboració desinteressada d'una bona amiga suïssa, Mlle. Marie Lack — que ens fou presentada per En Cebrià Montoliu, president del nostre Patronat — la qual no s'acontentà de fer-nos gratuïtament unes classes de francès als nostres deixebles més avençats, sinó que féu conèixer la nostra obra a amics seus estrangers, els quals, encantats del nostre entusiasme, ens feien donatius espontanis que eren ben vinguts i millor rebuts. D'un d'ells rebérem una bona llanterna de projeccions.

Mereix apuntament especial, entre aquest petit nombre de protectors estrangers que tinguérem, una distingida dama lausanesa, Mme. C. van Muyden, — l'amistat de la qual servem com un bell record, — que ens ajudà econòmicament mantes vegades, i en la darrera en forma ben curiosa, puix obrí una subscripció entre amistats seves de Lausana i ens remeté prop d'un miler de francs. Després, quan jo vareig ésser a Suïssa, més d'una vegada vaig trobar persones que em parlaren de l'Horaciana com de cosa coneguda.

Un altre opuscle. — Feia temps que no ens havíem dirigit al públic mitjançant circulars o festes.

Trencàrem el nostre silenci publicant un opuscle el gener de 1910. La frase d'Horaci ja no hi és estampada. En les seves setze planes es sintetitza amb justesa l'obra que fèiem. Una dotzena de gravats il·lustren l'exposició. Mai no s'havia fet encara en la nostra terra la presentació d'una obra escolar tan seriosament i acuradament.

N'escollirem alguns fragments, els quals mostren on érem de la nostra tasca i de la nostra evolució.

«*De la coeducació.*— Els nois tracten llurs companyes amb confiança i familiar respecte, com si fossin germans sotmesos a una intel·ligent autoritat paterna. Els coneixements que dona l'Escola als seus deixebles són comuns per als dos sexes fins a cert límit, car en arribar a una edat apropiada l'ensenyament s'especialitza segons les necessitats de cada sexe i d'acord amb les aptituds personals.

«*Curs maternal.*— Rodejats els petits de pissarres, joguines, «dons» de Froebel, plantes i flors, llur acció és endegada amb jocs. Tot porta a ordenar llurs moviments... No res de quietisme, sinó acció i alegria. La lectura i l'escriptura són simultànies... Els nois aprenen a llegir aviat... i les pràctiques de dibuix són un bon auxili...

«*L'ensenyament de la Història i de la Geografia.*— En el Curs Preparatori, presentem instintivament els estats de civilitzacions anteriors, comparant-los amb el present per donar al noi la sensació del progrés. En l'Elemental, formen el programa els grans homes, els grans fets i els grans pobles, els quals temes vénen a ésser com els pilars sobre els quals sentem en el Curs Superior la Història en general i la d'Espanya en particular, seguint una exposició crítica de causes i efectes. Parteix la Geografia de l'observació i estudi dels fenòmens de la Naturalesa, tenint per guia les Ciències Naturals.

«*L'esperit d'observació i la iniciativa individual.*— Hi ha quelcom superior a la instrucció que l'Escola pot donar al noi: fer-li sentir la necessitat del saber i desenrotllar-li sa pròpia iniciativa.

»*El nostre concepte de l'Aritmètica i de la Geometria.*— Donem a l'Aritmètica una valor educativa servint-nos com a mitjà de gimnàsia intel·lectual. La Geometria s'estudia amb abundor de qüestions pràctiques que els alumnes van resolent i les quals després aplica a l'aixecament de plànols, mesuraments, projectes per a llurs treballs manuals, etc.

»*Treballs femenins.*— Havem procurat que les noies aprenguin un procediment sense entretenir-les en tasques interminables i que aquests treballs responguin a les pròpies necessitats. Demés, jutjant els treballs femenins en el seu just valor, ens guardem de la preferència que se'ls dona, per entendre que els altres aspectes de la cultura són també necessaris per a l'enlairament cultural de la dona.

»*Ensenyament del llenguatge.*— Prenem el llenguatge com estudi viu d'un idioma per a facilitar-li al noi l'expressió parlada i escrita. La gramàtica ve després per fer aquesta tasca més conscient i acurada.

»*Instrucció cívica.*— Seguint el nostre principi de relacionar unes matèries amb altres, ens valem dels exercicis calligràfics per a interessar al noi en els fets de viva actualitat, sintetitzats en una mostra d'escriptura, els quals són glossats breument pel professor a fi d'acostumar-lo a posar atenció a la cosa pública. El mestre mai no assenyala els deixebles per cap mena de distinció: són ells mateixos els que l'elegeixen per sufragi.

»*Excursions escolars.*— Un dia a la setmana els alumnes tenen per escola les muntanyes veïnes, i un cop al mes fan excursions a les comarques pròximes en companyia dels antics alumnes.»

Aquests fragments, per si sols, mostren com assolíem ja l'*època de responsabilitat*. I en teníem consciència; per això oferíem les nostres aules per a l'experimentació als mestres joves, sortits de la Normal.

La volguda tragèdia. Educació religiosa. Viatge escolar. — Quasi tot el que l'opuscle deia ho firmaríem avui. El que

cal dir és que hi havia orientacions i propòsits que tan sols els realitzàvem fragmentàriament. No teníem ni la preparació ni l'experiència suficient per mantenir en acord constant les nostres teories i la pràctica. Era per nosaltres una tragèdia sentir a voltes el deslligament de la realitat escolar dels nostres anhels d'educadors. I aquesta tragèdia, gràcies a Déu, l'havem sentida sempre, perquè la nostra idealitat pedagògica ha anat pujant a mesura que la realitat escolar millorava. I Déu ens mantingui aquest dolorós conflicte nostre!

En el susdit opuscle assenyalàvem la quantitat de cent vint pessetes com a preu de matrícula anual; no va arribar a pagar-les ningú. Prou dèiem, i era cert, que era el que ens costava l'educació de cada alumne.

En l'evolució ideològica i pedagògica que mostra l'opuscle tenien bona part unes sentades tingudes a casa del bon amic Carulla. En algunes d'elles prengué part En Josep M.ª de Sucre, al qual deguérem l'amistat d'aquell i una col·laboració estimulant en la nostra època de lirisme. Aquestes converses sovintejaren de nit o en diumenges a la tarda, durant tot el període de treball silenciós que determinà la transformació material i substancial de l'Horaciana. El camí d'una religiositat positiva fou fressat en aquestes hores agradoses de dialogar. En elles anàrem concertant els nostres punts de vista particulars i agermanant-los en un comú sentir. D'aquest conversar en sortíem cada vegada més estimulats per a la nostra tasca.

Com a nota pintoresca, afegiré que a reunions tingudes al fort de l'hivern algú de nosaltres hi hagué de concórrer sense abric, per no tenir manera de comprar-se'n. Per sort confessàvem ingènuaament que no teníem fred. Bé podem pensar que era l'abrandament que portàvem dintre.

En perfilar-se, sobretot en l'educació religiosa, les noves tendències, per disconformitat amb elles es separaren de l'obra comú els bons amics, marit i muller, que m'havien portat a la fundació de l'Escola. Malgrat això, la nostra amistat restà cordial com sempre.

Vingué l'estiu, i a falta d'intercanvi organitzàrem un viatge d'estudi a Tarragona, Tortosa i València, amb pretext de visitar l'Exposició Nacional Valenciana. Hi anàrem amb tren i tornàrem per mar. Els excursionistes fórem quinze, i ens detinguérem tres dies a Tarragona, i altres tants a Tortosa i València. En les dues primeres ciutats ens estatjaren cordialment bons amics d'allí en llurs cases, i en la ciutat del Túria posàrem en estatgeries.

Fou ben interessant i aprofitada aquesta excursió.

Temptació resistida. — En aquests temps, el malaguanyat amic Joan Palau Vera, que ara se'ns ha mort, traspassava el seu Mont d'Or a Terrassa, per a convertir-lo en un pur internat, intensificant així la influència educativa de l'Escola.

Un nucli de pares que no es volgueren separar de llurs fills, ens cridaren perquè continuéssim amb un externat l'obra que aquell Col·legi, en anar-se'n, deixava.

La comanda era temptadora, ja que se'ns oferien mitjans econòmics per a realitzar una acció educativa dins les nostres classes directores. Era una bella empresa anar a sembrar els nostres idealismes culturals i pedagògics en aquest nou camp, i, sobretot, anar a realitzar una obra ferma d'educació sobre els nois que podien ésser els homes de govern del nostre poble el dia de demà.

L'escassetat econòmica que més o menys estretament ens endogalava, ens havia fet entreveure que l'obra de cultura havia de començar des de dalt per a filtrar-se a través de tots els estrats socials del poble. La cultura es fa amb diners. La nostra gent obrera o menestral no pot pagar l'ensenyament a què té dret. Doncs qui l'ha de pagar són la gent de diner, directament amb donacions o indirectament mitjançant impostos.

L'ocasió se'ns presentava de fer sentir, d'infiltrar el sentiment d'aquest problema substancial a les classes altes de la societat.

Però també ens dolia deixar l'obra començada, que tantes dolors i alegries ens costava i que llençava ja una alenada

renovadora sobre les rutines i els quietisismes de l'ensenyament primari.

Demés, jo, aleshores, podia tenir una tara als ulls de les famílies riques que confiarien els seus fills al nou Mont d'Or: d'haver estat director de l'Horaciana, escola neutra i de coeducació. La meva intervenció podia fer fallar la bella empresa educadora projectada.

L'Horaciana agregada a l'A. E. P. El noi i l'home. — Així convinguérem en emprendre les dues obres i ens dividírem; i, amb aquesta divisió, ara cal dir-ho, ens debilitàrem.

Els amics Manuel Ainaud i Josep Colomer, d'acord amb D. Joan Carulla — que de nou dóna proves de la seva generositat desinteressada en pro de la cultura — fundaren el Nou Col·legi Mont d'Or. Jo vaig seguir amb l'Horaciana.

Per salvar, en part, els inconvenients d'ordre econòmic, aparellats sempre a les nostres tasques pedagògiques com l'ombra a un cos, agregàrem l'Horaciana a l'Ateneu Enciclopèdic Popular, traslladant-nos al seu estatge del carrer del Carme.

Férem el canvi esperançats, perquè vèiem possible, més endavant, una fusió de les dues tasques, la qual havia de produir un fogar d'educació integral, que abraçés el noi i l'home.

Així ho dèiem en la circular que amb aquest motiu publicàrem, datada el setembre de 1910.

«Davant de la necessitat d'una educació cabal i continuada de l'individu, la feina escolar de l'Horaciana era incompleta perquè acabava amb el noi, i la tasca post-escolar de l'Ateneu quedava sense base perquè començava amb el jove.»

Amb el nostre esperit portàvem un aire de renovació en l'ambient cultural adormit de l'Enciclopèdic d'aquells dies, el qual vivia de l'arrencada dels temps fogosos de llur naixença. Acaronàvem el projecte de lligar els nostres ensenyaments amb els nocturns de l'Ateneu, reorganitzant aquests i constituint un pla complet d'educació. Però, per bon nombre d'ateneïstes, nosaltres no fórem més que un rellogat que no paga.

La circular de què suara havem fet esment, fou redactada per primera volta en castellà i català.

En aquesta apareix un nou principi que d'aleshores ençà ha constituït una norma fonamental de la meua actuació pedagògica.

Diu : «Subordinació de tots els actes de la vida escolar del noi a la formació moral del mateix.»

Així he tractat que tots els elements de l'Escola es subordinessin i col·laboressin a aquest fi, que jo estimo com el primordial de l'educació.

També figura en aquella circular, com un dels nostres procediments, la «substitució dels llibres de text per llibres de consulta», ensenyant al noi el maneig dels llibres d'estudi tal com els homes els utilitzem pels nostres estudis.

Nous companys. Càrregues. Programes. — Nous companys vingueren a col·laborar en la nostra obra, però, per ésser novells en ella, la seva intervenció poc suplía la dels companys absents.

Amb tot i això, un n'hi hagué que ben tost s'amarà del nostre esperit : En Ramon Jori Roig, mestre de dibuix, el qual donà a l'expressió gràfica una major precisió.

Ultra aquests companys, escollírem tres de les nostres alumnes més avançades com a auxiliars, i a l'ensems per preparar-les per a mestresses. Sols una d'elles arribà a ésser-ho.

Amb el traspàs els nostres alumnes, que abans eren un centenar, es reduïren a seixanta— les baixes foren sobretot dels més petits— però ben tost noves entrades ens tornaren la matrícula a cent.

Ara que ve a tom, assenyalaré un aspecte particular de la matrícula de l'Horaciana, que prova la confiança que els pares posaven en nosaltres i l'afecte que els nois tenien a l'Escola : i és que alguns alumnes venien de lluny. N'hi havia de Gràcia, de Sant Gervasi, del Poble Sec, de la Barceloneta i del Camp de l'Arpa.

Dividírem els alumnes en tres cursos, i cada curs en dos graus, amb l'ajut de les tres alumnes auxiliars. Això ens permeté graduar bé l'ensenyament, puix mentre el professor treballava amb un grup d'alumnes en l'estudi col·lectiu, la senyoreta auxiliar tenia les pràctiques o l'estudi individual de l'altre.

En local hi havíem perdut molt : ara les nostres aules eren sales i alcoves. Com enyoràvem l'alegria i la «claror» del vell pis que havíem deixat! Prou hi posàvem plantes i flors i peixos i pintures i reproduccions artístiques, però no somreia, no!

Altra vegada el treball d'administració tornaria a pesar del tot sobre meu, havent-se'n anat l'amic Colomé que m'ajudava. Ara cercaria diners, tindria la cura del seu esmerçament, faria el Curs Superior i portaria la direcció total que en les noves circumstàncies hauria de ésser més intervencionista. Per què no?

Aquest acumulament de feines no m'atuïa, tot al contrari, m'esperonava. Semblava que de nou comencés l'Horaciana.

Recollint les experiències dels darrers cursos, vaig posar-me a redactar uns programes complets per l'ensenyament, que, fins aleshores, per a totes les matèries, no havíem tingut encara. Havíem treballat sobre programes en algunes assignatures i en la resta improvisàvem sobre un pla sumari.

Aquests nous programes, alguns dels quals tinc ara davant dels ulls, no són cap meravella de metodització, però s'hi nota una tendència a cercar allò concret, l'objectiu de cada coneixement, a adquirir, començant així per arribar a l'abstracció; hi ha un esperit de simplificació, prescindint d'erudicions eixorques, una ordenació acurada per a facilitar l'aprenentatge i una recerca dels trets distintius de cada estudi a fer.

El contingut dels programes fou distribuït degudament i a l'avançada dins el temps que disposàvem durant el curs, per tal que tot el contingut fos estudiat.

Aquesta previsió, que constitueix un error pedagògic, sobretot en l'Escola primària, la qual no ha de perseguir l'extensió, sinó la fermesa en els coneixements, mostra el nostre anhel d'ordenació, de mesura i de disciplina. Demés, instauràrem el

costum de preparar les lliçons, de les quals els professors em passaven una còpia.

Malgrat aquestes previsions, les més de les classes no marxaven pas a l'uníson del meu desig. Així que aviat em vaig donar compte que l'Horaciana era ja quasi solament jo. Aleshores, sense desentendre'm de la marxa general de les altres classes, la responsabilitat de les quals tenia, vaig posar totes les meves inquietuds pedagògiques en l'ensenyament del meu grup.

L'activitat del noi. Metodització. — Cercava constantment la manera de promoure l'activitat interna i externa del noi en l'aprenentatge de coneixements, i la simplificació d'aquests a allò justament necessari per a una cultura bàsica i general.

En Aritmètica i Geometria posava en pràctica procediments d'objectivització que conduïssin l'alumne a l'abstracció dels principis. Tasca un xic tardana, puix que aquesta acció havia d'haver estat feta en cursos anteriors, car amb l'edat que tenien aquells minyons podien haver entrat ja pels camps de l'abstracte, cas de portar una preparació feta de bona hora.

La Gramàtica era substituïda quasi del tot per la pràctica del llenguatge. L'haver d'escriure sobre qüestions d'Història, de Geografia, de Ciències Naturals, etc., facilitava l'habitud, no fàcil, de la justesa en l'exposició del propi pensament per la paraula escrita. Ultra això, la composició sobre temes viscuts: excursions, visites, escenes de carrer, coses observades, etc., ajudava més a la disciplina de vestir les pròpies idees amb la paraula. I les lectures escollides de prosistes selectes i la recitació dels millors poetes, enriquia, inconscientment, el lèxic juvençà. Per això els nostres alumnes, doncs, redactaven bé. I, avui, ja homes, amb les lletres que d'ells havem tingut, s'hi troba una facilitat d'expressió que no es dona encara en el jovent de llurs anys. És aquest, potser, el coneixement més estable que els donà l'Horaciana. I això que encara perdiem el temps amb un ensenyament bilingüe!

Posseint ja els alumnes coneixements de Fisiografia, adqui-

rits mitjançant els fenòmens naturals observats, l'estudi dels països es feia dialogant amb els deixebles, davant dels mapes, cercant els efectes desconeguts per les causes conegudes o al revés, i ajudant-nos amb lectures geogràfiques apropiades. Després es feien un bon nombre de mapes i de gràfiques. Els mapes els feien de pressa perquè els calcaven. De la seva collita sols havien de posar-hi les coses tractades en classe col·lectiva: comunicacions, produccions, etc. L'experiència m'havia ensenyat que fer dibuixar els mapes copiant-los, era perdre temps sense treure'n cap profit, ja que després d'alguns calcs el noi retenia perfectament en la memòria els contorns i trets més característics de cada país, com ho comprovàvem al final de cada estudi, fent resumir tot el que havíem estudiat enscrivint-ho en un croquis fet de memòria.

L'Ensenyament d'Història en aquest període m'ha deixat un dels records més agradosos dels meus anys de mestre.

Les nostres lliçons pels carrers de la Barcelona antiga, les visites als arxius i biblioteques, els alumnes repartits per grups pel carrer calcant làpides romanes amb la major serietat, sots els ulls admirats de la gent que els guaitava, les excursions per veure restes arqueològiques i també les lectures, no era pròpiament estudiar Història, a la manera clàssica, però era refer història, era copsar l'esforç que han fet els homes de ciència per aixecar el coneixement històric. No hi aprengueren gran cosa en concret, però han sabut després estimar el passat i els seus llegats.

El Treball Manual, ja no es feia amb paper entreteixit, ni «marqueteria», sinó amb realitzacions variades que il·lustrassin o auxiliessin els altres ensenyaments: representàrem, per exemple, l'evolució dels mitjans de transport i els diferents tipus d'habitació humana. En la còpia de treballs en net, que abans els nois ornamentaven amb excés de dibuixos, més o menys apropiats, ara hi portàrem la simplificació i la senzillesa, acostumant-los a obtenir un bell efecte de la plana per la distribució apropiada de les masses, dels títols, text i il·lustració.

En fi, una sana pruija de metodització ens havia envaït, i gràcies a Déu, no ens ha deixat més. Però l'excés de treball i la manca d'una sòlida i extensa preparació anterior no ens deixava sistematitzar degudament les matèries; i les lliçons ben resoltes eren belles pensades, que no lligaven degudament unes amb altres. Mancava continuïtat, no per falta d'esperit de seguiment, sinó perquè el temps podia més que el meu voler.

Però, sigui com vulgui, els meus alumnes treballaven de ferm i amb goig.

L'amic Eladi Homs, de poc vingut del Nord d'Amèrica, vingué desinteressadament a completar millor els meus assaigs metodològics amb una sèrie de lliçons sobre «Estudis de la Naturales», de preparació acurada i de construcció encertada, que desvetllaren un fort interès en els nostres alumnes, ben disposats per l'educació rebuda a les pràctiques d'observació i d'investigació que calia fer.

«*Scherzo*». — Les angúnies econòmiques seguien. Rics en projectes, míser en diners, a voltes ens desesperàvem de la nostra impotència econòmica. A l'Enciclopèdic no ens hi trobàvem bé, perquè sentíem que molts elements no ens hi volien. En juntes generals més d'una lluita tingueren de sostenir en pro de l'Horaciana bons amics nostres. Ens dolíem de no trobar home amb diners que volgués aprofitar les nostres energies que l'escassetat malmenava.

Un dia, Mlle. Lack ens acompanyà la visita d'una gentil senyoreta — avui esposa d'un delicat poeta castellà i traductora apassionada d'un poeta hindu — i s'encantà amb el que fèiem. I ens donà una idea: Per què no escriuen a En Carnegie?; oferint-se a interessar a una persona de la seva amistat perquè fes arribar el prec a mans del multimilionari.

I ho férem. Preparàrem un raonat missatge i un gros volum, amb treballs dels nois, abundor de fotografies i retalls de periòdics que comentaven la nostra tasca. I ho enviàrem.

Bastirem mentre esperàvem resposta bonics castells peda-

gògics a l'aire. Passà llarg temps: per fi el volum retornà. Malauradament per ella, i qui sap si també per nosaltres, la persona que havia de fer a mans de Carnegie el nostre missatge, havia mort.

Però el gaudi de bells somnis ja el teníem, res no ens el podria pendre. En donem gràcies a la bella dama que ens oferí la idea!

Excursió pirenenca. — Nosaltres, que feia set anys que no sabíem el que eren vacances, que quan venia l'estiu fèiem coses extraordinàries com els intercanvis, ara, malgrat ésser sol en aquesta mena de treballs, vaig organitzar la nostra excursió a peu pel Pireneu Català.

Venien quinze alumnes i érem dos acompanyants. Portàvem tot el nostre equipatge a coll en una motxilla. De Berga, on deixàrem el tren, ens en anàrem a la Seu d'Urgell, passant per Sant Llorenç de Morunys, travessàrem Andorra, entràrem a França, i per Puigcerdà férem cap a la Pobla de Lillet, d'on el tren ens tornà a Barcelona. Havíem posat vint-i-tres dies en el recorregut, sense cap contratemps, complint exactament l'itinerari previst i havent-ne portat records i bellesa que han restat inesborrables en el nostre cor i en el nostre pensament.

Cada excursionista portava un detallat qüestionari-guia de les observacions i estudis a fer.

L'Ajuntament ens havia subvencionat amb mil pessetes; un centenar foren gastades en un viatge preparatori, i acabàrem l'excursió amb un sobrant de cent pessetes que ens vingueren molt bé per disminuir el dèficit de l'Escola. Com ho férem per no gastar més que vuit centes pessetes? Doncs, trucant al cor dels homes de muntanya, que s'obren al sentiment millor que la gent de ciutat no creu. Quasi per tot arreu els pobles ens oferiren generosament llurs cases i les autoritats ens vingueren a rebre.

Fou un digne coronament de les nostres belles aventures horacianes!

Drets del noi i deures dels mentors. Activitats. — El 1.º d'octubre de 1911 hi hagué la inauguració del curs. No havíem publicat circular. En aquell acte vaig llegir unes quartelles: eren com un manifest a favor dels drets del noi i una exposició dels nostres deures. Era també una mena de guiatge per pares i mestres en llur comunitat de deures en educació.

Heu's aquí les condicions:

«El noi és el nostre deure més imperiós. El noi deu ésser la nostra millor obra. La paternitat ens obliga a l'educació dels nostres fills. Els pares no podem delegar la nostra obligació d'educadors. La tasca de l'escola hauria d'ésser la d'instruir, exercint una acció educativa complementària a la de la família. Educar és fomentar una segona naturalesa que compreguï aquells avenços de la humanitat que millor encaixin en la manera d'ésser de cadascú. Instruir és amoblar de coneixements la nostra intel·ligència. Tant per educar com per instruir és indispensable adaptar els nostres procediments a la manera d'ésser del noi. Deixem el noi lliurement en un ambient apropiat, observem-lo i ell serà el nostre millor mestre en educació. Observant els nostres fills posem l'art de l'educació al nostre abast i es resol senzillament, en qüestions de sentit comú. El noi és noi per a poder jugar; el joc és el seu aprenentatge per la vida.»

I com a síntesi donava aquesta norma definida:

«Deixem lliure el noi, no malavesat, i seguim-lo en sa voluntat ent tot el que no pugui ésser un perill per a ell tard o aviat.»

Com hom veu, el nostre respecte al noi que fou inici de la nostra tasca pedagògica, amb l'experiència no solament no s'havia afeblit, sinó que s'havia afermat pel raonament. Ja no era sentimental, era racional. S'havia desplaçat el seu pla, però amb guany, car havia pujat de nivell.

En aquest curs de 1911 a 1912 l'Horaciana seguí com en l'any anterior, millorant encara la metodització dels ensenyaments allà on jo podia arribar-hi.

La feina m'absorbia, però encara robava temps al temps per sembrar llavor, collida a l'Escola.

D'aquest període és la meva conferència de Reis «Què els portaran, els Reis, als nostres fills?» que vaig portar a diversos indrets de Catalunya; la meva intervenció en l'organització de la part pedagògica dels «Congressos d'Ateneus» de Reus i Vilanova; les meves lliçons públiques de metodologia aplicada en el Centre de Lectura d'aquella ciutat i en l'Ateneu Obrer d'Igualada; i les dues conferències sobre «Importància social de les colònies de vacances» a l'Ateneu Barcelonès.

El feix econòmic pesava. Amb tot i això, vaig provar de posar un professor al front del Curs Superior, perquè així, tenint més temps lliure, tornaria a trucar portes demanant diners com abans i podria portar la direcció de l'Escola d'una manera efectiva.

Va ésser inútil. El president, D. Cèsar Nieto, del nostre Patronat, ja ho deia: «— A Barcelona no hi ha ambient!»

Un intent de demanda de subvenció oficial a Madrid també fracassà.

Però tot això no apaibagava el meu delit pedagògic. Em vaig tornar a fer càrrec de la classe.

Els dies del 17 al 20 de març férem una excursió a Mataró, sots els auspicis de l'Ateneu Obrer d'aquella ciutat. Hi anaren una trentena d'alumnes, nois i noies, estatjant-se en les cases d'alguns socis d'aquella entitat. Fou ben aprofitada i també hi sembràrem. Fou la darrera de les nostres gestes.

Estudiant! La cultura cara. — El 30 de juny em despedia de pares i alumnes per anar-me'n a estudiar a Ginebra, pensionat per la Junta d'Ampliació d'Estudis, de Madrid. I vaig fer examen de consciència en veu alta. Clarament vaig assenyalar els nostres errors i els nostres encerts, i vaig remarcar la conveniència de la meva expatriació per millor captenir-me per una futura obra pedagògica.

Vaig estimular els socis protectors, els pares, i els antics alumnes a treballar per a l'aplegament de les forces esquerranes per a la realització d'una sola obra escolar tipus, despreciant els

assaigs migrats que a cada barri es feien. Si així ho feien, a la tornada em posaria al davant de l'empresa. Però a la nostra terra les esquerres, desgraciadament, mai no han estat constructores.

Era tant el goig amb què me n'anava a estudiar a fora, jo que no havia pogut ésser encara estudiant, que no em dolia deixar l'Escola que era la meva obra.

Ultra això, no me'n dolia perquè m'havia convençut, per l'experiència de l'Horaciana, i per l'estudi que havia fet de les nostres institucions d'ensenyança particulars i corporatives, que sempre els mitjans econòmics migrats amb què han de sostenir-se les impossibilitarien, malgrat que tinguéssim els homes educadors que fan falta per a realitzar una tasca continuada, profunda i renovadora.

L'escola de l'Estat era deficient, calia deixar-la en la seva deficiència, no posant a la pobresa cultural del nostre poble les atenuants de les escoles renovadores, malgrat els seus defectes.

Era precís que el poble hagués consciència de la inferioritat de cultura que li administra l'Estat. Era millor que sentís fam i sed de vera cultura. Un estat d'opinió podia solament fer resoldre profitosament el problema del nostre ensenyament primari, el fonamental.

Tan sols podia mantenir-se una institució model a Barcelona, que demostrés al poble l'ensenyament a què tenia dret, sostenint-la amb l'esforç de tots i aplegant-hi els millors mestres.

Fi de la Horaciana. L'espiritual supervivència. — En essent fora jo de l'Escola encara va continuar. De primer, perquè a tots dolia que s'acabés, i als nois potser més que a ningú; després, perquè calia cobrar la subvenció anual endarrerida de l'Ajuntament, per pagar algun sou que no s'havia satisfet al seu degut temps.

Però veient els amics que l'Escola dequeia, prengueren re-

soltament el determini de tancar-la. Alguns dels darrers vinguts a l'Horaciana amb fins bastards, s'hi oposaven. Però els antics socis, els antics col·laboradors i els antics alumnes, els venceren. L'Horaciana morí dolçament a les mans dels que més l'estimaven : era el 30 de setembre de 1912. Amb tot i això, algú encara es cobrí amb el seu nom per fer una mala obra.

Però l'esperit de l'Horaciana no havia finit : era conseqüència de la seva pròpia acció el que fos sobreviscuda.

Els antics alumnes s'aplegaren i feien excursions col·lectives, en les quals joves i noies, amb una confiança total de llurs famílies, passaven tardes o diumenges sencers recorrent els llocs que havien recorregut en la infantesa.

Mentre vaig ésser a Ginebra, mensualment els enviava una lletra tractant qüestions d'educació moral, la qual era llegida en els seus aplecs a ple aire. Per celebrar l'entrada de l'any nou, el 1913, es reuniren amb llurs famílies el 31 de desembre al Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria, on llegiren una conferència meua que els escriví per aquest acte : «La Família i la Pàtria com a valors morals bàsiques».

Després, els actes collectius ja s'aclariren. La vida amb les seves complicacions separà als uns dels altres. Però, de tant en tant, en major o menor nombre, ens revèiem. I sempre era una alegria, car l'Horaciana ens amarà a tots d'un fort sentiment de germanor.

L'Horaciana era acabada; però oberta a tothom, generosa d'ella mateixa, havia escampat per la ciutat i per fora els seus millors fruits. Bona grana n'ha quedat per la terra. Però toca a d'altres assenyalar el rastre.

Per parlar de la seva eficàcia, jo sols esmentaré el que estimo més de l'obra horaciana, el que ha restat amb més fermesa de la seva acció : l'alegria, l'agradós record que ens ha deixat a tots els que havem passat per ella : amics, deixebles i mestres. Fou l'escola alegre en el noucents!

Per a acabar : jo, home que l'evolució de les pròpies idees

ha portat a un altre pla del pensament i del sentiment, amb tots els defectes de la Fundació Horaciana d'Ensenyança, sóc orgullós d'haver-la fundada i viscuda.

I sóc ara el que ella em féu ésser. — PAU VILA.

Bibliografia. — Ultra les circulars i opuscles d'exposició de l'obra escolar esmentats en el text, indicarem alguns documents que poden ajudar al jutjament de l'Horaciana: «Entre dos milagros. Una realitat natural: la Horaciana», L. de Zulueta (*La Publicidad*, 1-XI-7). — «De la Horaciana», Carmen Mateos (*El Diluvio*, 1-XI-7). — «La labor de la Horaciana», C. Costos Alvarez (*La Tribuna*, 15-XI-7). — «El Año Pedagógico», F. Climent Terrer (*La Vanguardia*, 9-I-8). — «La Fundación Horaciana de Enseñanza, ante el Presupuesto de Cultura del Ayuntamiento de Barcelona» (Opuscle. Imp. Clarasó; Barcelona, III-1908). — «Memoria del Intercambio escolar entre la Fundación Horaciana de Enseñanza, de Barcelona, y la «Institución Horaciana de Cultura, de San Feliu de Guíxols» (treball velografiat, 12-XII-8). — «Escoles. El Miracle de Plutarco», Marcellí Domingo (14-XII-10). — «Del mundo de la educación. Los dos polos», L. de Zulueta (*La Publicidad*, 5-I-11). — «Què els portaran, els Reis, als nostres fills?», P. Vila (Tip. L'Avenç, 1912). — «De unas jornadas escolares por el Pirineo Catalán», P. Vila (onze articles publicats a *La Tribuna* en el mes d'agost i setembre de 1911). — «Art d'infants. Una exposició de l'Escola Horaciana al Fayans Català», Eugeni d'Ors (*La Veu de Catalunya*, 12-I-11). — «Sobre una lección de Historia», P. Vila (*Revista de Educación*, n.º 12; 1911, Barcelona). — «La escuela en Cataluña. La Fundación Horaciana de Enseñanza», R. Rucabado (*La Cataluña*, n.º 167, Barcelona). — «La formación de los libros en la escuela como procedimiento educador», P. Vila (*Revista de Educación*, n.º 1, 1912). — «Ensayo de Metodización. Estudio Geográfico de Francia», P. Vila (*Revista de Educación*, n.ºs 3 y 6; 1912, Barcelona). — «De les manifestacions d'agraïment com a centres d'interès de l'educació manual i artística del noi», P. Vila (*La Veu*, 25-I-12). — «La Fundación Horaciana de Enseñanza, en Mataró», diversos alumnes (*Boletín del Ateneo Obrero de Mataró*, abril 1912). — «Le mouvement de renovation pedagogique en Espagne», P. Vila (*L'Education*, n.ºs 1 i 2; 1916, Alcan, ed., Paris).

L'EDUCACIÓ PER LES IMATGES POPULARS. — No és l'objecte d'aquest article explicar la història de les imatges populars, vulgarment dites *auques*, sinó cridar una vegada més l'atenció sobre la importància educativa que poden tenir si, decaigudes com són i fora del comerç, tornessin a reviscolar entre nosaltres.

Actualment sembla que estem en el punt que junta el màxim

oblit amb els primers indicis del recomençament. Quan de les auques de rodolins escassament se'n troben mitja dotzena de fulles, reimpressions d'alguns tipus sobrevivents, i això encara en algunes humils botiguetes, aquests dies a les llibreries selectes ha pogut veure tothom una auca de boixos nous i flamants, amb els versos en català i glossant coses fresques d'ara : *l'Auca de la Festa Major*, de l'Enric C. Ricart, impresa per l'Oliva de Vilanova. De les imatges en colors, les d'Epinal fa tal volta vint anys que han desaparegut d'aquí, i sols està representat el gènere per les misèrrimes cromolitografies d'En Paluzie, inepta imitació de les fulles de soldats de Pellerin. Però heu's aquí que la guerra ha iniciat a França un desvetllar-se de la imatge colorida d'autèntica tradició lorenesa, i un reflex d'això ha produït aquí la notable fulla editada en francès : *Le bateau des Alliés*, d'En Domènec Carles, il·luminada a la trepa.

Més que les dues temptatives d'En Ricart i d'En Carles, val, però, el que es torni a parlar d'imatges en el mitjà intel·lectual i artístic, i el moviment dels colleccionistes, i els articles que, per ci per lla, surten en diaris i revistes d'aquí.

Per ma part em faig un deure d'encoratjar amb mes modestíssimes forces aquest deixondiment, perquè hi veig un horitzó immens d'aplicacions educatives, una redempció del gust popular que alliberés una mica la gent de tantes indignitats gràfiques que avui la solliciten; un material artístic i pedagògic tant per al poble a l'engròs com per als infants en particular.

Les auques de rodolins. — Repetint la idea del començar, faig avinent que jo no sóc *amateur*, ni em puc dir pròpiament colleccionista. Per això el meu article caldria que anés seguit d'un estudi històric i artístic fet per un competent, i per a aquest aspecte els llegidors faran bé d'esperar el treball que prepara l'especialista En Josep F. Ràfols, íntim col·laborador d'En Ricart en l'afortunada temptativa de resurrecció d'aquesta interessantíssima branca del nostre art popular.

Per això és que jo em limito a fer una indicació de la valor

instructiva i educativa d'una part d'aquestes fulles que tant circularen en les mans del poble i dels menuts, i la que pot tenir una renaixença ben dirigida, que mantingués un nivell seriósament educador, sense caure en les xabacneries que infestaren en gran nombre la producció i contribuïren, però en mala manera, a la popularitat.

Tret remarcable : les escasses auques que sobreviuen, i so-

VINYETA DE L'AUCA
DELS «BALADRÉS DE BARCELONA»
(a mida original)

VINYETA DE L'AUCA «COLECCIÓN
DE PECES»
(reimpressió de 1864)
(a mida original)

bretot, totes les que es reimprimeixen, són de caràcter religiós. Les úniques que es venen pels carrers són les de vides de sants o les de processons, durant el curs o bé a les portes de les esglésies, en festivitats d'anomenada (Corpus, Dimecres de Cendra, Dijous Sant, Santa Eulària, etc.). Això ja insinua, de primer antuvi, que el poble respondria al ressorgiment d'una imatgeria religiosa, que no fos mera reedició, sinó dibuixada de bell nou i impregnada d'un caràcter més amplement artístic.

En aquesta branca que tant lliga les devocions populars amb els costums i tradicions, cal recordar les que sortiren de

les dues conegudes cases editores d'auques, la d'En Joan Llorens, del carrer de la Palma de Santa Catarina, i la de l'Antoni Bosch, del carrer del Bou de la Plaça Nova, representant les processons de Corpus, Setmana Santa, algunes de les varietats de les quals són reimpressions de boixos dels principis del XIX (a mencionar la del Beat Oriol, 1807), les *Flores de la Doctrina Cristiana* i les

VINYETA DE L'AUCA «ARTES
Y OFICIOS»
(segle XVIII, reimpressa en 1863)
(a mida original)

VINYETA DE L'AUCA «BALADRÉS
CATALANS»
(principi del segle XIX)
(a mida original)

Salutations de la Lletania (encara avui *intra commercium*), les d'Història Sagrada, les vides de Sants (de les quals la de santa Eulària encara es reimprimeix, igual que la de sant Vicents Ferrer, amb peu d'impremta de la casa Hernando, de Madrid).

Agermanades amb les tradicions religioses hi ha les consuetuds populars i cíviques, matèria de les famoses auques dels *Costums de Barcelona* que són restades típiques, com també les dels *Baladrés Catalans*, *Baladrés de Barcelona*, en les figures de les quals, encarnadores d'una veritable elegància popular, no desdenyen d'inspirar-se alguns artistes de la nova generació, que hi cerquen

la genealogia dels nostres estils autèntics. Des del punt de vista educatiu constitueixen un niu d'ensenyances, essent una iniciació a la vida ciutadana i catalana. No caldria sinó concebir-les i executar-les adaptades a la vida d'ara.

Hem vist les auques servir per a documentació local com les que illustren en boixos els edificis de Barcelona, els de Madrid, o vistes de Montserrat, o aconteixements com el *Carnaval* d'aquell any 1862, tant fecund en edicions d'aquestes humils i estimades fulles.

La història dels fets contemporanis, o immediatament anteriors a l'època de més boga de les auques : *Historia de Garibaldi*, *Guerra de Marruecos*, *Napoleón III*, *Isabel II*, *Guerra civil*, *Españero*, *Guerra Franco-Prusiana*, no cal dir el molt que contribueix a gravar a la memòria, amb l'ajut mnemotècnic dels versos aparellats, els succeïts i els personatges culminants. Igual auxili donen les d'història general : de Catalunya (Antoni Bosch), d'Espanya, de França, de Napoleó I, etc.

Cal notar que a mesura que l'auca de rodolins s'eleva cap a un contingut científic, va perdent generalment valor pedagògic: els peus forçats de la divisió en quaranta vuit vinyetes i del vers de rodolí, no sempre feliç i espontani quan s'entra en el terreny de les donades positives, són un greu entrebanc per a la planera exposició objectiva. Es troben auques d'història natural amb versos pèssims, i barroques fulles de races humanes, de suspecta veritat etnogràfica (*Mujeres de todos los países*, i *Habitantes de todos los países*, Madrid, 1860). Algunes n'hi ha d'interès artístic excepcional, com les dels peixos (editada per En Llorens, 1864), sense versos, de la qual en reproduïm aquí una vinyeta.

La divulgació literària dóna vida a les auques del *Quixot*, alguna d'elles antiquíssima, *Gil Blas*, *Telemac*, i dins el gènere tenen interès especialíssim les faules d'Isop (per Marés, Madrid), *Lafuente* (això és, Lafontaine, per Llorens); i una *Mitología para niños* (Marés, Madrid) dóna idea del molt que es podria fer en aquest sentit, i en un camp artístic més desembarassat, eman-

cipat de la divisió en quadres minúsculs, i amb lloc per a un text menys sumari.

No cal menysprear la cooperació en l'educació moral de les famoses Històries del Noi Bo i del Noi Dolent, etc. La seva mera recordança ja suggereix la molta cosa que es podria fer de bell nou, amb llibertat per a usar formes artístiques i literàries menys limitades i menys barroques.

BOIXOS DE L'AUCA DE LA FESTA MAJOR
gravats per Enric C. Ricart (Barcelona, 1920)

(Gentilment cedits per l'editor Oliva de Vilanova)

A part dels gèneres que tan superficialment hem repassat, hi ha una producció enorme, bastant menys aprofitable per al nostre objecte. Una part és la sàtira social, àdhuc feta amb tan veritable gràcia com les auques madrilenyes que edità la casa Marés, com són : *Los españoles pintados por sí mismos*, *Madrid pintoresco*, *Costumbres de Antaño y Ogaño*, *Teatro Social*, *Percances de Madrid*, *Costumbres españolas* i la celebèrrima *La Tierra de Jauja*, algunes d'elles dibuixades probablement per l'Ortego, i totes molt apreciades des dels punts de vista artístic o històrico-social, però no tant o gens segons la nostra finalitat educadora, formativa.

Altra porció, refusable sense *distingos*, és la que produí

les facècies gruixudes de la *Historia de Don Perlinplín*, el *Don Crispín*, el *Don Simón*, que acàs per llur mateixa barroeria han quedat gravades en la memòria de la nostra generació antecessora.

Com en totes les coses l'«*alehuya*», l'auca de Madrid està a gran distància de les nostres auques barcelonines. La collecció satírica esmentada podria oferir-se com a tipus de les de la *Villa y Corte*, malicioses, intencionades, lleugerament escèptiques; podríem dir-ne auques burocràtiques. En canvi, les típiques barcelonines tenen el geni d'una tradició popular de festes i costums menestrals, d'ofici si indústries. Servadores d'una distinció genuïna dins unes formes a voltes acadèmiques, a voltes primitives. Els dibuixos de tota una generació actual d'artistes, dels Galí, Aragay, Benet, Nogués, Obiols, els boixos de l'Obiols i d'En Ricart s'hi emparenten, i són un material preciós per a la sospirada restauració. L'auca recent de l'Enric C. Ricart, perfecte conjunt de moral, de tema, de gust de dibuix i de rodolins, tot molt bé i molt escaient, agafant de ple l'aire popular orejat de la frescor de la terra, i posseïdor de la principal condició: la *gràcia*, tant de bo que sigui la que obri les portes a la, que esperem sigui ben florida, segona època de les auques catalanes.

Les imatges d'Epinal. — La característica de les imatges franceses i alemanyes conegudes pels noms d'Epinal i de Munic, es l'anar les fulles *colorides a pinzell*, amb la diferència essencial entre unes i altres que les d'Epinal són dibuixades expressament per anar colorides, i les altres no. En aquestes últimes la il·luminació és un element secundari, car estan dibuixades i gravades per anar en negre. La coloració és a pinzell, a mà o per mitjà de patrons o trepes, és a dir, cartrons foradats, sistema anàleg a les llaunes foradades per a marcar embalatges. Les auques d'En Paluzie, grollera imitació d'Epinal, són vulgars cromolitografies de cinquè ordre. Els dibuixos a Epinal, fins a la meitat del segle XIX, eren gravats al boix, després es va adop-

tar la litografia. De manera que els negres eren litografiats i els colors donats amb pinzell.

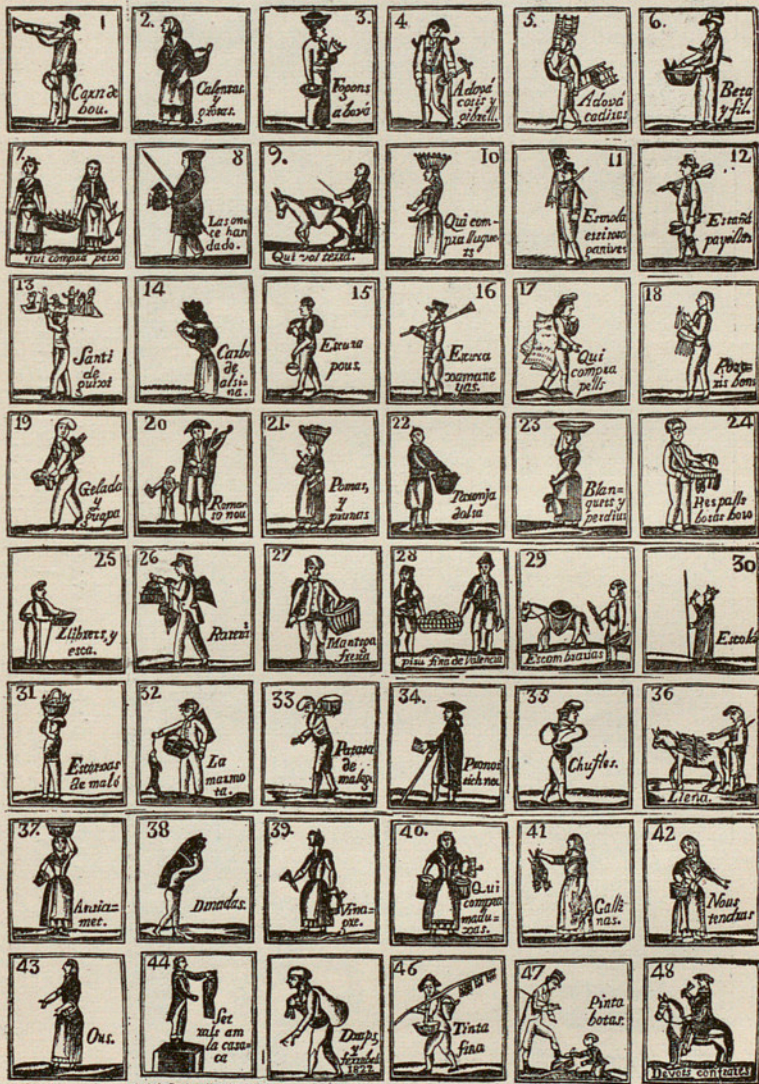
No sols a Epinal, sinó també en altres viles i ciutats de Lorena, i també a la Flandes francesa, hi havien fàbriques d'auques. N'hi havien a Nancy, a Metz, a Chartres, a Amiens, a Lille, etc. Les d'Epinal són les més famoses : les primeres, les de més boga, les que han sobreviscut. Avui dia encara funciona a tutiplè la cèlebre casa Pellerin, continuadora ininterrompuda del creador d'aquestes imatges, En Jean-Charles Pellerin, nat el 1756. Les imatges d'Epinal, art popular estimadíssim a França, que van íntimament lligades amb ço que el poble estima de l'epopeia napoleònica i amb les guerres del segon Imperi, han estat molt estudiades i tenen una bibliografia nombrosa que començà, un dels primers, Champfleury (*Histoire de l'imagerie populaire*, Paris, Dentu, 1869) i resumí René Perroux en l'obra monumental *Les images d'Epinal*, Ollendorf, París, amb prefaci de Maurice Barrés. De manera que la documentació és abundant.

No disposant aquí d'espai, tinc de passar per alt l'intern desenrotllament històric, i sols hauré d'esmentar que la imatgeria d'Epinal va estretament relacionada en sos orígens amb l'elaboració de les cartes i de paper per parets (*dominoterie*), els fabricants de la qual ho eren també de llibrets populars, almanacs, contes del gènere que en diríem aquí *romansos*, de llibres de devoció, goigs, etc., i d'imatgeria religiosa, imitació barata, popular, a preu ínfim, de les estampes fines i pintures que la gent humil no podia pagar, i que amb llur modest cost de 5 o 10 cèntims, amb color i tot, estaven a l'abast de tothom. Aquesta indústria de les imatges religioses és coneguda des del segle XVII, i es deu a Jean-Charles Pellerin l'haver inventat la imatge d'*il·lustració*, produint al costat de les religioses, les imatges històriques, militars, polítiques, anecdòtiques, llegendàries, decoratives, morals, satíriques, etc. Aquesta florida començà pel 1810 i tingué sa gran ufana sobretot de 1830 a 1870, amb algun interèl més valentit. Avui dia la casa Pellerin (Pellerin et Cie, Epinal, Vosges, France) reimprimeix encara sobre els boixos antics les auques

de l'epopeia napoleònica, i va editant-ne de noves, però amb una decadència artística lamentable, no essent les darreres imatges, eixides amb motiu de la guerra de 1914-1918, ni una pàl·lida ombra del que foren sota Lluís Felip i sota Napoleó III.

La branca originària és, com hem dit, la religiosa, encara que la més coneguda i vistosa sigui la violada auca militar. Hi ha en primer lloc els *sants* (i d'aquí ve llur nom popular, *saints*, *feuilles de saints*), a saber : vides, efigies — enquadrades d'oracions i d'himnes — el Catecisme, història sagrada, moral religiosa (*Camí del Cel*, *Camí de l'Infern*, *Mirall del Pecador*, etc.), processons, imatges petites a tall d'estampes en fulles grans, etc. Fora de les tres o quatre de processons que aquí ha fet En Paluzie, inspirades en els característics i saborosos dibuixos de Pinot (el més famós i prolífic dibuixant imatger de can Pellerin, que després s'establí pel seu compte) l'auca religiosa en colors és completament desconeguda a la nostra terra, essent com és una mina inagotable de subjectes educatius.

L'altra gran branca, la que ha donat més nom i fama universal a la indústria epinalenca, és la de les fulles de soldats, i altres subjectes militars (batalles, retrats de generals, etc.). L'origen de les auques de soldats sembla que ve de les fulles amb uniformes, que servien de cartells de reclam per al reclutament voluntari, al segle XVIII, abans del servei obligatori imposat per la Revolució. S'inaugurà representant els soldats i generals del primer Imperi i les batalles napoleòniques, i tingué un èxit immens, que es repetí més tard sota Napoleó III. Tant és així, que la casa Pellerin va devenir un auxiliar indirecte del govern per a infiltrar el militarisme en el poble. La branca d'uniformes militars, única que, amb algunes d'història natural, ha editat En Paluzie, en litografies cada cop més desgraciades, li ha suggerit la il·lustració d'alguns fets d'armes de la intervenció espanyola en el Marroc, i certament, la representació és digna de l'epopeia. Entre les nombroses sèries d'assumptes militars d'En Pellerin figura una col·lecció molt interessant d'instrucció militar, d'utilitat indiscutible.

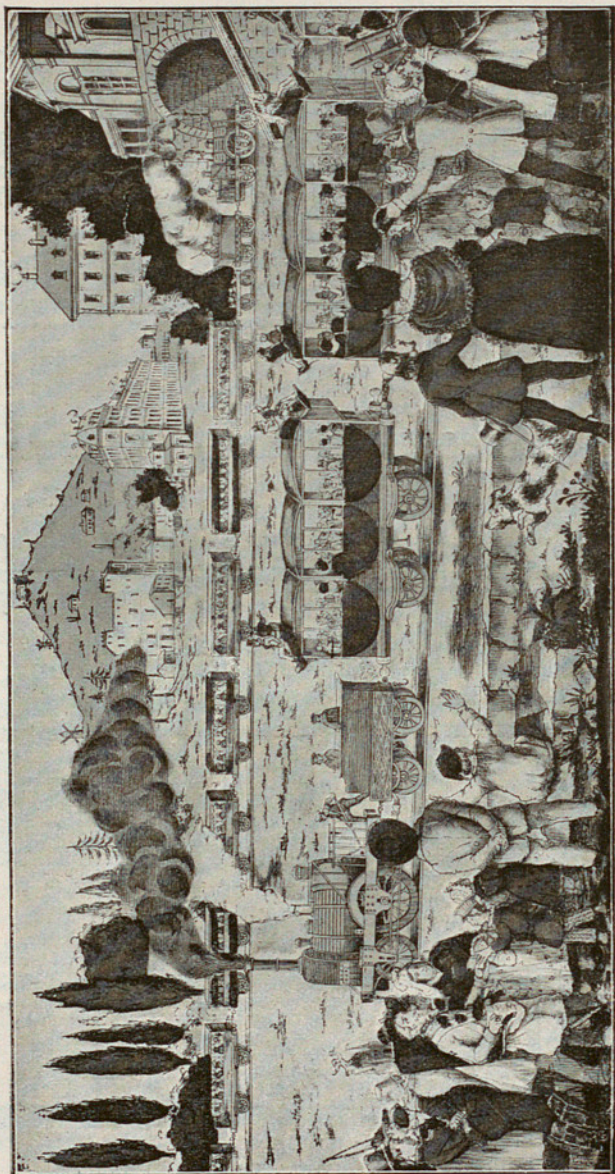

Se halla de venta en casa Antonio Bosch, calle del Lazo de la Plaza Nueva, n.º 52.

Barcelona.—Imp. de Navarro y C.º.—1873.

UNA DE LES FAMOSES AUQUES CATALANES DELS «BALADRÉS»

Boixos de principis del segle XIX. Reimpresa l'any 1873.

EL FERROCARRIL. AUCÀ ANTIGA D'EPINAL, GRAVADA AL BOIX A DOBLE FULLA I COLORIDA A PINZELL.

La imatge, contemporània de les primeres línies fèrries de França, porta, a sota, un breu text descriptiu i una cançó al·lusiva, per a cantar amb tonada coneguda

CHARLEMAGNE

(768-814)

Conquête
des Saxons révoltés.

Charlemagne et Carloman son frère succédèrent ensemble à leur père Pépin le Bref, avant le 18 septembre 768. Carloman étant mort en 771, Charlemagne devint de ce fait le seul roi de la monarchie franco-germanique.
Ce qui fait la gloire de son règne, c'est d'avoir appliqué et étendu à toutes les provinces le grand droit public, le grand droit pénal et le grand droit judiciaire.
De 799 à 813, Charlemagne dirigea cinquante-deux expéditions, tant contre les ennemis extérieurs que contre les ennemis intérieurs; et ses expéditions, commandées de main, réussirent sans une seule défaite les pays compris entre l'Elbe et l'Ebre, la mer du Nord et la Méditerranée, c'est à dire, presque toute l'Allemagne, la Belgique, la France, la Suisse, le Nord de l'Italie et de l'Espagne.

Charlemagne couronné Empereur d'Occident.

Après avoir réprimé en 769 une révolte de l'Aquitaine, il étiqua en 773 les Saxons qui révoltèrent, par de fréquents soulèvements, les provinces occidentales de son royaume. Cette guerre fut longue et sanglante, car c'est en 796 seulement qu'elle se termina par la soumission du grand chef saxon Widukind, et la conversion au catholicisme de ce peuple encore païen.
Entre temps, Charlemagne, appelé le pape Adrien IV à venir sur les Lombards, demandait du secours, braché dans en 773 les Alpes, en Bavière, et reconquit le Lombardie après en avoir fait prisonnier le roi Didier. Puis, appelé contre les Sarrazins par les habitants du Nord de l'Espagne, il partit en l'année en 798, et soumit tout le pays compris entre un marabout et l'Ebre. C'est au retour de cette campagne qu'il fit le fait d'armes historique des pyramides d'Alhambra, où le Palais National prit, avec quelques modifications sans importance que lui, d'inspiration, toutes les formes que caractérise l'architecture de l'art de France. Bâti et ses successeurs furent jusqu'à présent, sans l'année fin assés.

Charlemagne employa les années suivantes à réprimer la révolte des Bretons; à réprimer les Grecs qui menaçaient en Italie le pape Adrien; à terminer le soulèvement de la Sicile; à repousser les Huns et les Normans jusqu'aux confins de l'Empire; d'élire, et à poursuivre la Reconquête jusqu'à la Garonne et le Saragossa.
Sa puissance militaire et morale fut à son apogée, quand, à un voyage qu'il fit à Rome pour visiter le tombeau de Louis III, le pontife le sacra Empereur d'Occident le 25 décembre 800.

Charlemagne passe les Alpes au Mont-Cenis pour secourir le pape Adrien IV.

Grand empereur, Charlemagne, bien qu'occupé de temps à autre à réprimer quelques révoltes, conserva toute son activité et son intelligence au gouvernement de l'immense empire dont il était le chef, et lui donna une puissance organisation administrative, sans comparaison pour son époque avec les autres; le pays était gouverné en son nom par des intendants, officiers et magistrats résidant sur tous les points de territoire, sous le contrôle d'agents supérieurs, comme nous disons, lesquels étaient chargés par l'empereur d'empêcher les provinces et de rendre compte de tout; puis, presque chaque année, les assemblées convocaient, au Champ de Mars et Champ de Mars, des assemblées nationales composées de tous les nobles de l'empire et devant leurs yeux aux affaires politiques et administratives, les relations à améliorer, les mesures législatives à élaborer. Ces assemblées législatives appelées Capitulaires, présidées par l'empereur lui-même et réglées sous sa direction, ont un des plus beaux titres de gloire de Charlemagne.
Tous ses succès militaires s'étaient payés au prix de son activité guerrière et politique; il se préoccupait seulement de l'extension de son empire, et, en particulier, de l'empire de la Belgique, l'Espagne. Il avait fondé une secte de société secrète, nommée Ecole de Palaise, à la tête de laquelle il avait placé le célèbre Alcuin, et dont le secret fut gardé par son fils Louis. Cette école l'accompagnait dans ses diverses expéditions et lui donna la puissance de la Cour; et y déploya les grands principes religieux sous la direction de l'empereur lui-même.

Après tant de guerres lointaines, Charlemagne se reposa de ses fatigues à Aix-la-Chapelle, dans un travail de construction poétique, quand une épidémie emporta le 28 janvier 814, dans sa 71ème année, après un règne glorieux de 46 ans, dont l'histoire nous a laissé un témoignage précieux.

Charlemagne dictant les Capitulaires.

Charlemagne visitant l'Ecole de Palaise.

LA HISTÒRIA DE CARLEMANY

Tipus d'auca moderna d'Epinal, colorida a pinzell

DIBUIXOS DE PINOT EN UNA AUCA ANTIGA D'EPINAL
«DECORS CHAMPÊTRES»

VINYETA D'UNA AUCA DE MUNIC DE LA HISTÒRIA DE LA INDUMENTÀRIA
Dibuix d'A. Muller

EL GAT AMB BOTES

Conte popular. Auca de Munic (*Münchener Bilderbogen*).
Dibuixada per Maurici Schwind

Els grans fets d'armes de les guerres de l'Imperi foren la iniciació de la branca històrica, és a dir, d'aconteixements. La casa Pellerin es dedicà a ilustrar aquelles glorioses pàgines amb tanta més afició en quan Reveillé, el primer xilògraf (gravador en fusta) era soldat de Napoleó, i Germain Vadet, gendre de Pellerin, que fou qui donà l'empenta comercial, era oficial del Gran Exèrcit, invàlid d'una cama, emportada per una bala de canó a Essling, la qual honrosa ferida fou explotada com a reclam. Des de llavors fins ara ha anat registrant en imatges tots els succeïts que impressionen l'atenció popular, publicant retrats de contemporanis, sobirans, generals, savis, polítics, seguint totes les guerres, explotant, quan França hi prenia part, el caire xovinista. Han estat també utilitzades com a element de propaganda política, a favor de partits o de personatges. No cal dir, a nosaltres els catalans, el camp per córrer que tindríem en aquest costat, per a la propaganda nacionalista. Al grup aquest pertany la imatge del Ferrocarril que publiquem, eixida en instal·lar-se a França les primeres vies fèrries. Pellerin ha publicat també en imatges, cants i himnes patriòtics, amb dibuixos allegòrics, lletra i música, tot en una fulla colorida.

Un altre aspecte convenient per al nostre fi, és la instrucció científica : història retrospectiva (la general de França en dotze fulles a setze vinyetes), episodis i personatges històrics (a aquest grup pertany la de Carlemany, relativament recent, editada ja en plena decadència artística); arts i oficis (entre les quals cal esmentar la Sèrie Enciclopèdica Glucq : Història del vidre, Història d'un diari, Urbanitat, etc.); història natural (essent digne de recordar que Pellerin va ésser, l'any 1866, encarregat pel Ministeri d'I. P. per a gravar làmines de zoologia amb destí a les escoles). Les auques d'història natural en color, les ha fetes també aquí En Paluzie, quedant a l'altura general dels llibres i material gràfic d'ensenyança d'Espanya abans dels recentíssims intents de renovació.

Cal també fer menció de la branca d'historietes morals,

contes exemplars, llegendes, proverbis, contes populars, indu-mentària, etc.

Ja no tenen tant d'interès per a nosaltres les nombroses històries còmiques, caricatures, jocs de societat, i altres gèneres editats per Pellerin, i que formen un llarg catàleg, majorment si els assumptes de les auques s'afegeixen als de la *Bibliothèque Bleue*, llibrets populars, de valor merament folk-lòrica, que comprenen des del romanso de cet fins al llibre d'anar a missa. No cal dir que la utilitat educativa de la major part d'això ja s'és enrarrida, majorment trobant-hi, al costat de coses de devoció popular i altres com el «secretariat popular», almanacs, etc., totes les coses que alimenten la ignorància, la superstició i les males passions del poble, com són llibres de somnis, secretari per amants, històries de bandits, discursos i sermons burlescos, etc. Aquest aspecte de la cosa popular també ha nodrit un altre branca d'imatges de sàtires, facècies, epicureisme plebei, cançons pi-caresques, que, naturalment, no poden ésser per a nosaltres font d'inspiració.

És de recordar que Pellerin havia editat moltes de ses auques en llengua castellana, i també el seu competidor, i abans fe-cundíssim col·laborador Pinot (que fundà la casa Pinot & Sa-gaire, que fou després Ollivier, Pinot & Cie, de la qual més tard es tornà a incorporar en Pellerin). De la casa Pinot hi hagué dipòsit a Barcelona, segons consta imprès al peu d'algunes auques. N'hem vist una curiosa, amb els uniformes dels nostres municipals i mossos de l'esquadra. Això prova la importància del mercat d'aquí, avui estingit per les imatges franceses, suplantades tan infeliçment per En Paluzie.

Les recents imatges franceses.— La bona tradició d'Epinal, cosa remarcable, no es troba pas, sobretot des de la guerra, a les imatges actuals de Pellerin, de color perdut, de pobríssim dibuix, sense valor ni vida (a excepció d'una original del famós dibuixant alsacià Hansi). Després d'haver-les estudiat com a curiositat d'amateur, en aquests darrers temps, espe-

cialment durant la guerra, artistes de fibra han assajat la imatge popular dins el gust clàssic, i han reeixit. Amb la sola diferència que ja no és més l'auca realment popular, sinó un objecte de bibliòfil. És cert que s'han intentat edicions barates, a ro cèntims, però, segons Clement-Janin en l'important article publicat a *Les Arts Français* (2-1917), sembla que el poble no responia, fascinat per les revistes econòmiques i diaris gràfics que li ofereixen una il·lustració més documentalment exacta, més completa i igualment econòmica. És curiós saber que la idea va partir d'un espanyol, Benito, que va possessionar-se bé, segons sembla, del gust d'Epinal. Però excel·leix Guy Arnoux, veritable temperament d'imatger, autor del fascicle *Joffre*, editat per la Société Litteraire de France, que és tant per les figures com pel text, una, diríem, imatge popular transfosa en un llibret, idea que cal retenir. Altres dibuixants, Raoul Dufy, Hermann Paul, Joan Leprince, Robert Bonfils, &c., n'han produïdes. No obstant i la part relativa del caràcter de populars que tenen aquestes imatges, Clement-Janin, informant-nos que han estat utilitzades com a mitjà de propaganda patriòtica, política i comercial, fa remarcar el gran camp que hi ha a córrer, insistint en la valor que té per als infants, als quals conquistarà la imatge altra vegada, així que hagin trobat els artistes aquella eloqüència particular de les coses que els infants estimen. I en què això succeirà, hi té aquest autor confiança completa.

Les imatges de Munic. — A part d'algunes antigues auques de Nuremberg, no coneixem altres auques alemanyes que les de Braun & Schneider, de Munic, o siguin les *Münchener Bilderbogen*, ni tinc altre font d'informació que el catàleg d'aquella editorial, comparable amb la casa Pellerin, salvada la diferència immensa dels dos estils, i de les dues menes de popularitat. L'editor bavarès no es dedica a romansos, calcomanies i altres produccions de nivell baix, sinó a llibres il·lustrats, especialment per a infants; publica la famosa i antiga revista humo-

ristica de bona mena *Fliegende Blätter*, que veu la llum des de l'any 1844.

Les imatges de Munic són, abans de tot, *per als infants*. Les imatges d'Epinal són, abans de tot, *per al poble*, amb tot allò del poble, bo o dolent. Aquesta és la diferència essencial del contingut. Les diferències tècniques ja les havem dit al principi; la col·lecció és a base de colors tendres i pàl·lids a Munic, enèrgics i virolats a Epinal.

Cosa que sorprèn una mica, tractant-se d'un país tan militarista, a les imatges de Munic, els dibuixos militars hi són en molt petita proporció. En canvi, la part dominant són els contes, faules i llegendes, i les imatges serioses d'història antiga, geografia pintoresca i d'història de la indumentària. Aquesta última, forma una col·lecció iconogràfica de gran interès documental. La història natural i la tecnologia hi tenen també una regular quantitat de fulles, i en forta proporció les historietes humorístiques expresses per a nois : entre elles amb molta abundància les escenes de circ eqüestre i animals còmics.

Dins d'aquest gènere còmic infantil, les imatges de Munic han estat un dels vehicles pels quals s'ha difós pel món l'obra del famós humorista Wilhelm Busch, els dibuixos del qual han estat popularitzats aquí en una pila de revistes. Hi ha també l'obra nombrosa d'un altre caricaturista remarcable, Meggendorfer.

Un cert nombre estan signades del gran pintor i dibuixant alemany de l'època romàntica, Maurici Schwind, especial il·lustrador de llegendes i contes fantàstics, cosa ben avinguda amb son caràcter misteriós i sentimental. D'ell és l'auca del famós conte *El Gat amb botes*, reproduïda aquí.

D'una manera especial s'ha de citar l'obra d'H. Leutemann, autor d'un gran nombre d'aquestes imatges. La seva tasca és acàs més de dibuixant de llibres o d'il·lustracions que de coses populars, però la part nombrosa del treball seu editada en aquestes auques, prova una vegada més el caràcter seriós i didàctic d'aquestes. Les imatges de Leutemann són col·leccionades formant sèries. La intitulada *Die Welt im Bildern*, forma dos àlbums de

geografia pintoresca, que hom pot veure a la Biblioteca de Catalunya. Altra sèrie és *Bilder aus dem Allertume* (Quadres d'història antiga). Les imatges són reproduccions al boix modelant el clar-obscur, és a dir, executades per anar en negre, de manera que el color que hi donen és una mera superposició accidental. Les auques de Munic es venen en negre o en color, soltes o formant àlbum.

La història del vestit comprèn cent vint-i-cinc fulles a quatre vinyetes, total cinc centes vinyetes, totes elles dibuixos molt remarcables i, com hem dit, de considerable valor documental, sobresortint les fetes per Müller i per Haberlin.

En resum, les auques de Braun & Schneider, són utilitzables pels nens, per la família i per l'escola, serioses, cànides o d'un humorisme sense segona intenció.

Les possibilitats catalanes. — Malgrat lo succinte de les notes apuntades, l'espai esmerçat és molt més del previst, i ara em manca. No obstant, pel curs de l'escrit, ja he anat apuntant algunes idees.

En matèria d'educació religiosa el camp és incommensurable. No sols la Història Sagrada, l'Evangelí, les oracions i la Doctrina podrien il·lustrar-se en imatges, a difundir pel nombrós públic de fidels, i notablement entre els nois de les escoles i catecismes, sinó que les devocions i llegendes religioses-populars tindrien escaient vehicle. I tot plegat seria un instrument de catalanització de la religiositat i un increment d'aquesta, mitjançant un adjutori de bon gust.

En el terreny patriòtic, els episodis de la història de Catalunya, els retrats i biografies de catalans il·lustres, antics i contemporanis, alternarien amb llegendes i cançons populars de la terra, himnes patriòtics, etc.

En el terreny literari, servirien les auques, sobretot les grans auques colorides que voldríem, a la divulgació de les grans obres dels nostres poetes, escriptors i dramaturgs, d'En Verdaguer, En Guimerà, En Milà, En Maragall, i també dels poetes més moderns. Precisament podem retreure una apreciable temptativa d'il·lus-

tració de poesies d'En Carner i altres, amb decoració i figures a la manera d'Epinal, que exposà En Francesc Elias a can Dalmau fa algun temps, en dibuixos que podrien servir d'escaients originals per a imatges il·luminades.

Les ciències, les indústries, la història universal, els fets d'actualitat, serien conreables. Cert, la baratura de les imatges d'Epinal, amb els antics preus de 5 cèntims la fulla colorida i 10 cèntims amb tocs daurats, l'antiga baratura de l'auca nostra de rodolins a 5 cèntims, aquest abaratiment que és una de les condicions essencials de la popularitat i del públic infantil, ja no podrà retrobar-se.¹ Pellerin, que tenia auques il·luminades a 2 1/2 cèntims!, les ha apujades molt: aquí, l'edició popular de l'auca d'En Ricart es ven a 25 cèntims. Demés, la tècnica del colorit en trepes ho encarriria aquí, no se m'oculta. Però tot és qüestió a resoldre editorialment. Les idees i els artistes, els tenim. Aquelles, abundants; aquests, prou aptes per a un lluit començament.

Crear la imatge popular, l'auca en colors veritablement catalana, entenc que és un dels objectius que més haurien de sol·licitar l'atenció de la nostra nova generació d'artistes. L'illustre mestre En Francesc Galí, amb el seu escollit estat major dels Bells Oficis, amb sa escola de gravat al boix, ¿no podria orientar-los cap aquest camí? Una de les millors glòries de Catalunya seria la florida d'una indústria d'imatges populars, que conquerissin la fama universal i fossin a la vegada estimades del poble i recercades pels aristòcrates de l'art.² — R. RUCABADO.

1. Les Münchener Bilderbogen es venien a 10 cèntims en negre i a 25 colorides. L'àlbum de vint-i-quatre auques, 4 pessetes (marcs) en negre i 6 en color.

2. Les auques de Munic dibuixades per Trost i per Müller aquí reproduïdes, les devem a la gentilesa de N'Alexandre Galí. *Suum cuique*.

CONVERSESES FILOLÒGIQUES. — VII. — Hi hagué una època en què era molt comú d'escriure tots els infinitius amb *r* final; hom escrivia, no solament *tèmer*, *plànyer*, *créixer*, *córrer*,

on la *r* és correcta, sinó *crèurer*, *viurer*, *absòdrer*, *rèbrer*. Aquests infinitius en *rer* figuraven àdhuc en gramàtiques i diccionaris.

Ja som lluny d'aquells temps; tots els que es preocupen d'escriure bé el català ja saben que cal escriure, sense *r* final, *creure*, *viure*, *absoldre*, *rebre*. Però, — fa pena de constatar-ho, — encara hi ha gent que escriu, — i les imprentes ho deixen passar!, — *crèurer*, *viurer*, *absòdrer*, *rèbrer*.

És una falta d'ortografia, grollera, que hom no s'explica si té en compte que la regla a seguir per escriure correctament els infinitius plans no pot ésser més fàcil del que és : No cal escriure cap *r* al final d'un infinitiu pla si aquest ja porta una *r* (una *r* suau!) davant la vocal de la darrera síl·laba. Per exemple, pronunciem, igualment amb *e* final, *viure* i *planye* : *viure*, que deixa sentir una *r* davant la *e* final, s'escriu *viure*, sense *r* final; però *planye* que no deixa sentir cap *r* davant la *e* final, s'escriu *plànyer*, amb *r* final.

En la terminació de tot infinitiu hi ha d'haver una *r*, com en castellà, en italià, en francès. Si, en la pronunciació, un infinitiu termina en *re* (amb *r* suau), aquesta *r*, que precedeix la *e* final, és la *r* de la terminació, i no cal afegir-li'n cap altra. Però si, en la pronunciació, l'infinitiu termina en *e* no precedida d'una *r* suau, llavors, i solament llavors, cal escriure una *r* darrera la *e*. Doncs : *plànyer*, però *viure*. Seria una falta d'escriure *planye*, sense cap *r*; és així mateix una falta d'escriure *viurer*, amb dues *r*.

VIII. — L'infinitiu llatí pot terminar en *áre* (*cantáre*), *ére* (*habére*), *ere* inaccentuat (*pérdere*), *ire* (*audíre*). Els pocs verbs que en llatí clàssic tenien l'infinitiu no terminat en *re*, se'n crearen un en *ére* o *ere*, inaccentuat : *esse* fou reemplaçat per *éssere*; *posse* fou reemplaçat per *potére*.

Un fet separa pregonament el català del castellà en el tractament de l'infinitiu llatí, i és que, mentre que el castellà, com el portuguès, ha fet passar els verbs de la classe III a la II (i diu *perdér* amb l'accent sobre la terminació, com *habér*), el català,

com l'italià i el francès, conserva les quatre classes, i posseeix així infinitius rizotònics, ço és, amb l'accent sobre el radical (*pèrdre*).

Pèrdere esdevé en català (amb la caiguda habitual de la vocal de la penúltima síl·laba en els mots esdrúixols) *perdre*, exactament com en francès: Així mateix, *vèndere vendre*; *mólere molre moldre*; *míttere metre* (en francès, *vendre, moudre, mettre*). D'aquí la presència en català, com en francès, d'infinitius no terminats en *r*. Els que escriuen *pèrdrer, véndrer*, etc., desconeixen aquest fet notable de la morfologia del verb català.

Però el parallelisme entre els tractaments català i francès dels infinitius en *ere* inaccentuat no és perfecte: mentre en francès tot *ere* inaccentuat esdevé *re* qualsevol que sigui la darrera consonant del radical verbal, en català darrera certes consonants la primera *e* de la terminació no és omesa, i llavors és suprimida la segona (com en els infinitius de les altres conjugacions). En un verb com *créscere*, el francès omet la *e* de la penúltima síl·laba (*créistre : creistre : croistre : crotte*), el català la manté i perd, en canvi, la *e* final (*créixer*). D'aquí la divisió, en català, dels verbs de la classe III en dues subclasses: la una caracteritzada per l'infinitiu en *re* (*pèrdre, vendre, fondre, rompre, moldre, absoldre, beure, caure, viure, rebre*), i l'altra, per l'infinitiu en *er* (*plànyer, créixer, conèixer, vèncer, empènyer, esprémer, córrer*). Tots els infinitius rizotònics francesos terminen en *re*; els catalans, els uns terminen en *re*, i els altres, en *er*.

Emmudida la *r* final, és ben fàcil de conèixer quan un infinitiu pla (ço és, amb l'accent en la penúltima síl·laba) ha d'escriure's amb *r* final o sense. Ens ho diu, en cada cas, la presència o l'absència del so *r* davant la *e* de la terminació. Si aquesta té una *r* (una *r* suau!) al davant, no n'ha de portar cap al darrera (*pèrdre*): si no té cap *r* al davant, n'ha de portar una al darrera (*créixer*).

IX. — Així com, en l'infinitiu, hi ha encara qui no sap en quins verbs cal escriure *r* final i en quins no (d'on provenen les

grafies errònies, encara freqüents, *absoldrer, viurer*, etc.), — en el futur, aquest temps format de l'infinitiu, són molts els que no saben exactament, en els verbs de la segona conjugació, quan la *r* de la terminació ha d'anar precedida i quan no d'una *e*, i això dóna naixença a grafies com *admeteré, romperé*, etc., molt més freqüents que hom no creuria.

Res, però, més fàcil d'evitar que aquestes grafies errònies: els sols futurs en *ere* són els dels verbs que tenen l'infinitiu en *er* inaccentuat : *creixer creixeré, plànyer planyeré, córrer correré, vèncer venceré* (la mateixa causa que produí el manteniment de la *e* davant la *r* en l'infinitiu, el produí en el futur, derivat de l'infinitiu).

Tots els altres verbs de la segona conjugació fan el futur en *ré* : *rebre rebré, admetre admetré, rompre rompré, perdre perdré* (no *reberé, admeteré, romperé, perderé*, com diuen molts i alguns escriuen). Així mateix : *voler voldré, saber sabré*, etc.; és a dir que, en el futur, no solament han perdut la *e* davant la *r* els verbs que l'han així mateix perduda en l'infinitiu (*pèrdere perdre, pèrder'ha perdrà*), sinó aquells que en l'infinitiu presenten davant la *r* una *e* accentuada (*volére voler, vóler'-ha volrà voldrà*). — POMPEU FABRA.

Reproduccions

EL MIRACLE DE SANT RAMON. — L'Orfeo Català, en son últim concert de Quaresma, cantà per primera vegada el «Miracle de Sant Ramon, fill de Vilafranca». Un artista músic que viu a Nova York, fill de terres germàniques, home somiador, que ha corregut mig món i a qui la melangia del més enllà, de l'ideal, i els contratemps de la vida penetren profundament, Kurt Schindler, ha pagat tribut d'amor a la bella cançó nostra. L'ha cantada amplament, amb les fulguracions apoteòsiques de l'art modern, però amb tant de respecte, que ha pouat tots els elements de la seva obra en el fons

de la mateixa cançó i en la glossa genial que en féu un mestre de terra catalana, N'Enric Morera.

Veritablement, el nostre Sant Ramon, no solament fou fundador de la catalaníssima ordre de la Mercè, junt amb Sant Pere Nolasc i el nostre Rei Don Jaume; no solament fou d'aquest temperança i consell cristianíssim; adaptador del seny jurídic romà al seny de catalana raça; miracle, travessant la mar clara de la Palma mallorquina al vigilant Montjuich, servint-se de sa capa i escapulari per a vela i barca marinera, sinó que, en els nostres temps de renaixença, perdurant en la cançó de l'amor del poble eixida, ha trucat al cor d'artistes propis i estranys, per enaltiment i escaiença del cant nostrat modern.

Fa anys que En Morera, encara jovenet, tornà a Barcelona vingut de terres belgues, tot revolt de música europea moderníssima i de tècnica contrapuntística. En trobar-se aquí amb un grupet de joves com ell que somiaven ja amb una futura música genuïnament catalana basada en la cançó terral, no en féu gaire cas; i, al davant d'alguns assaigs minsos que aquells li feien conèixer amb l'esperança de guanyar un nou adepte de talent a la nova escola pressentida, no obtenien d'En Morera sinó un somris irònic de benvolença. Mes, aviat l'ambient catalanesc, que en aquella època ja fulgurava amb llum vivíssima, guanyà el cor i l'esperit del jove artista; la cançó tot seguit corprenqué aquella natura franca i ingènua, i li donà el segell inconfusible de son art, tan personal com catalanesc. Però les primeres notes on es declarà que la cançó havia fet presa de son esperit, fou en l'harmonització de la «Cançó de Sant Ramon». Aquella música acompanyant la peregrina melodia de bressol, que porta en son fons tota l'amor i religiositat de les mares catalanes, subtilitzava i intensificava d'una manera exquisida el misteriós encís de la cançó indígena. Allò fou la revelació d'un nou músic de la terra. La cançó fou posada per son autor com interludi instrumental en una obra escènica que en aquell temps tingué gran èxit. Mes la petita i flairosa obreta tancava en son si més transcendència.

Vingué llavors a Barcelona la inoblidable Capella Russa, que dirigia Slavianski d'Agrenneff, que tant beneficià l'art musical de casa nostra. No és cert, com algú ha dit, que els admirats cantors russos donessin origen als orfeons de Catalunya (l'Orfeo Català ja existia i tingué grans amistats amb la dita capella), ni tampoc foren ells els que ens portaren l'exemple inèdit d'oír la cançó del poble en els con-

certs, ja que simples cançons havien estat cantades en la primera infantesa del nostre Orfeó, sinó que la Capella Russa, amb son art inimitable i amb son repertori popular davant del nostre públic, sempre un poc retret envers l'art nostre, donà força de validesa a allò que aquí germinava: la gent culta, ciutadana, i la nostra classe mitjana, féu més cas de les nostres cançons i de les nostres cantades. Al mateix temps, la constitució de la complexa, encara que petita, banda eslava, amb ses seccions d'homes, noies i nois, influí en la constitució futura dels orfeons de Catalunya. Però també els nostres hostes eslaus s'aprofitaren de la cançó de Catalunya com nosaltres de la seva; també els tocà el cor i se n'enamoraren; i així veiérem com el «Sant Ramon», d'En Morera, transformat per a chor i a la faisó com executava son repertori la Capella, era cantat per aquesta d'una manera ideal que corpenia; i el poeta, el lluminós Maragall, encisat per la dolça cadença que de la boca de la noia eslava eixia, exclamava:

«La Mare de Déu — un roser plantava.»
La immòbil donzella — cantava encisada,
els ulls admirats — del propi miracle,
en llavis eslaus — la mel catalana.
«D'aquell sant roser — naixia una planta.»
Cantava cançons — de la meva mare,
que quan jo era infant — ja me les cantava,
i ara que sóc gran — les canta l'eslava.

I els russos, corpresos ja de la cançó nostrada, seguiren cantant melodies de la catalana terra, traient les de la col·lecció que amb amorosa fal·lera el vident Alió havia harmonitzat.

Miracle de Sant Ramon que perdura entre nosaltres.

Avui no és un català que revé a la terra, no és un esbart indígena d'eslaus que es collorcen a l'encís de la cançó antiga; avui el miracle acciona sobre el cor i la pensa d'un artista cultíssim, enervat de tota música sàvia, intrincada i profunda, qui s'abeura en la font puríssima de la nostra cançó per desalterar la gran set que l'arbora; i avui és sobre l'esperit de Kurt Schindler que Sant Ramon opera el miracle.

Ell, sabedor del flam que aquí s'aixeca al culte de l'art choral popular, coneixedor de l'amor i respecte que li tenen artistes eminents que han tingut avinentesa de conèixer-lo, demana apressat els cants més típics del nostre repertori, i, admirant les mostres d'obres mestres que posseïm, assaborint la fruita sucosa de les nostres cançons chorals, en fa una tria i dóna una cantada, amb sa benemèrita Schola

Cantorum, davant del seu públic americà, qui, en oir-les, en queda gojós, aclamant-les. Mes Schindler no en té prou, d'això; endevina el que és origen vital dels nostres cants, la cançó de raça, se n'enamora i la festeja de seguida amb son art copsat en els grans centres de l'Europa musical; i la primera cançó que li toca el cor més íntimament és la de «Sant Ramon», tal com l'embolcallà harmoniosament el nostre Morera; i n'estudia tot el text, en cerca les arrels històriques, i estructura, sobre text i melodia de la cançó humil, un poema fulgurejant de musicalitat sincera, donant relleu d'acció al miracle de Sant Ramon sobre les aigües. Presenta amb contemplació el cant encisador, tal com l'ha rebut de Catalunya, l'acarona amplament modulant-lo al servei del relat del poema:

Confessava un rei que en pecat n'estava.
El pecat és gran, Sant Ramon plorava.

El redreça amb força, amb sonoritats folgades:

El traïdor del rei li amenaçava
que li pegaria si no el perdonava.

El gronxa amb cadences prop la mar salada, amb acords piadosos, humilitat de frare:

Ramon se'n va al port a llogà una barca.
No en pot embarcar capellans ni frares
ni estudiants ni els que van descalços.

El chor d'homes aixeca la veu amb solemnitat pausada:

Mireu en Ramon : ja en va fè un miracle!

I totes les veus s'apressen, les ones es mouen, la melodia modula admirada en els baixos; tot creix i s'eleva amb fervent alenada:

Tira el seu manteu per servir de barca;
i el gaiatet per arbre posava,
i, amb l'escapulari, gran vela n'alçava,
i amb el seu cordó bandera molt santa.

Miracle, miracle! Les ones pantegen, joïoses alçant-se. Veus de natura, d'homes i dones, tot crida : «Miracle!», mentre Sant Ramon cavalca sul aigua.

Quan és alta mar, Montjuich assenyala.
Tots els mariners surten a muralla.

I exclamen a la una, veient el prodigi, davant la mar blava del sol radiant:

Jesús! Què és allò? És galera o barca?
No n'és vaixell, no, ni galera armada,
que n'és Sant Ramon que ha fet un miracle!

La humil tonada reprèn pausadament son ritme quiet, com un accent de mare que el fillet bressola : els tenors la glossen flautejant amunt i amb veu desmaiada, i de sobte es reprèn la viva alegria:

Santa Catarina : toqueu les campanes.

Exulten les veus amb drines lluminoses, barrejats amb acords solemniais i potents que tanquen de faisó grandiosa el poema : «Miracle de Sant Ramon».

Sí, miracle de Sant Ramon, repetim nosaltres; miracle que perdura i toca el cor de propis i estranys, i és font d'inspiració per al poble i per als artistes durant les centúries : als catalans no ens deixa oblidar de la nostra ànima, i als esperits escollits i generosos de llunyes terres els crida i porta aquí amorosos a l'ombra vivificant del geni de la raça, que és tremp i bell viure del nostre llinatge. — LLUÍS MILLET.

(*La Veu de Catalunya.*)

Secció Oficial

BASES DEL CONSELL DE PEDAGOGIA DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA (aprovades pel Consell de la Mancomunitat en sa reunió del dia 19 de febrer de 1920). — Art. 1.º En virtut de les presents Bases s'atribueixen al Consell de Pedagogia les funcions següents:

a) La direcció i administració dels Serveis d'Ensenyament de la Mancomunitat de Catalunya.

b) L'estudi i informe de totes les qüestions d'Ensenyament que li confiï el Consell Permanent.

c) L'estudi continuat de les reformes que puguin o hagin d'ésser introduïdes en l'Ensenyament.

Art. 2.ª Com a cos administratiu el Consell de Pedagogia serà regit pel Conseller-ponent d'Instrucció pública de la Mancomunitat de Catalunya, i per tres Secretaries tècnico-administratives, amb les respectives Oficines permanents. Aquestes Secretaries es repartiran el camp de l'ensenyament en la següent forma:

1. Ensenyament Superior, Acadèmies, Biblioteques i Museus.
2. Ensenyaments tècnics, industrials i artístics en tots els seus graus, i ensenyaments professionals i especials.
3. Ensenyament primari i secundari general, ensenyament normal primari i educació general.

En casos especials o de dubte, o vacant, el Consell en ple determinarà la Secretaria que hagi d'assumir la representació dels serveis o institucions.

Art. 3.ª Com a cos consultiu deliberador i investigador el Consell de Pedagogia funcionarà en ple i serà constituït pels següents elements:

Una Presidència, dues Vice-presidències, els tres Secretaris tècnico-administratius, tres Consellers proposats per la Presidència o Vice-presidència, tres Consellers-professors, els Consellers-tècnics que el Consell cregui necessari adjuntar-se, i una Secretaria del ple.

La Presidència correspondrà al senyor President de la Mancomunitat de Catalunya. La primera Vice-presidència al senyor Conseller-ponent d'Instrucció pública del Consell Permanent de la Mancomunitat. La segona Vice-presidència serà nomenada pel Consell Permanent de la Mancomunitat, a proposta del senyor Conseller-ponent. La Secretaria del ple correspondrà al Secretari del Consell Permanent de la Mancomunitat.

Art. 4.^t Els Vice-presidents substituiran el President en totes les seves funcions i el segon Vice-president al senyor Conseller-ponent en la seva funció rectora dels serveis administratius. El Secretari del ple tindrà al seu càrrec : a) Redactar i donar fe de l'acte. b) Comunicar per escrit als Consellers no presents els acords que els puguin afectar. c) Comunicar al Consell Permanent en relació amb les Secretaries administratives, les propostes o els informes aprovats pel ple. d) Convocar la sessió en la forma que disposi la Presidència. e) Assessorar el Consell de l'aspecte jurídic o legislatiu dels afers d'ensenyament.

El Comptador donarà fe de la distribució de cabals de què pugui disposar i que acordi el ple.

Per a auxiliar el senyor Conseller-ponent, s'organitzarà una Oficina adscrita a la Presidència, en la qual hi haurà dos Auxiliars del Servei administratiu de la Mancomunitat, que atendran també al Secretari i al Comptador del ple, en les seves funcions. Aquests Auxiliars seran nomenats pel Consell Permanent de la Mancomunitat, a proposta del senyor Conseller-ponent d'Instrucció pública.

Art. 5.^è Els Consellers proposats per a la Presidència, els Secretaris tècnico-administratius i els Consellers-tècnics seran nomenats pel Consell Permanent, corresponent la proposta dels Consellers-tècnics al Consell de Pedagogia. Els Consellers-professors seran elegits per compromissaris representants de les Escoles o Institucions de la Mancomunitat.

Art. 6.^è El ple es reunirà sempre que sigui convocat per la Presidència i com a mínimum una vegada el mes, i podrà organitzar Ponències i Seccions eventuais d'estudi, investigació i inspecció, sota la direcció o cura de qualsevol dels seus membres.

Art. 7.^è La retribució dels Secretaris tècnico-administratius i la dels Consellers-tècnics, serà fixada pel Consell de Pedagogia. Els altres càrrecs seran absolutament gratuïts.

Art. 8.^è Els Secretaris tècnico-administratius, ultra la cura dels afers del seu departament i dels que el ple els confiï, vindran obligats : a) A despatxar amb la Presidència del Consell de Pedagogia els dies i hores que aquella indiqui. b) A assistir a totes les sessions del ple. c) A fer un servei públic de Oficines que no sigui menor del que hi hagi establert en les oficines de la Mancomunitat.

Art. 9.^è El nomenament dels Secretaris tècnico-administratius serà per quatre anys, renovables a proposta del ple. El dels Consellers-professors cessarà cada quatre anys, podent ésser reelegits. El dels Consellers-tècnics serà sempre per un temps menor al dels Secretaris tècnico-administratius.

Art. 10.^è Cada Secretaria tècnico-administrativa tindrà la seva oficina organitzada i dirigida pels respectius propietaris, d'acord amb el senyor Conseller-ponent d'Instrucció pública del Consell de la Mancomunitat. Els nomenaments dels empleats d'aquestes Oficines seran fets pel ple a proposta dels respectius Secretaris administratius.

Art. 11.e Una vegada consignades en el Pressupost de la Mancomunitat les partides per al funcionament del Consell de Pedagogia, es procedirà per aquest a la distribució de les quantitats que les dites partides representin entre els serveis a què estan destinades, i al final de l'exercici econòmic es redactarà una memòria justificativa dels treballs fets i de les consignacions esmerçades. S'entendrà que els serveis amb consignació en el capítol de Cultura del Pressupost de la Mancomunitat, no atribuïts a cap organisme determinat, hauran d'ésser especialment atesos i vetllats pel Consell de Pedagogia.

PATRONAT D'ESTUDIANTS DE LA MANCOMUNITAT.

— Acord del Consell Permanent del 18 de març de 1920, referent a la reorganització del Patronat d'Estudiants:

«Estudiada la proposta del Consell de Pedagogia sobre reorganització del Patronat d'Estudiants, establert en virtut de l'acord de 31 d'octubre de 1917, disposà el Consell que fossin degudament regraciats els membres que fins ara havien format l'esmentat Patronat, adoptant-se després els següents acords:

»I. — És consigna al Consell de Pedagogia la quantitat sobrant de la consignació d'enguanys destinada al Patronat d'Estudiants amb la condició de què s'apliqui al patronatge d'estudiants per mitjà d'una Comissió que organitzarà el mateix Consell a base dels següents membres : Una Presidència, que serà la del Consell de Pedagogia, una Vice-presidència que nomenarà el Consell entre els seus membres, dos professors i dos alumnes representants de les escoles del recinte, tant de dia com de nit, els quals seran nomenats, els professors separatament dels alumnes, per compromissaris representants de les esmentades escoles a raó d'un compromissari-professor i un altre alumne per cada escola o secció, amb dret cada compromissari a votar un sol nom.

»La Comissió tindrà una Secretaria i una Subsecretaria que confiarà als dos membres alumnes en la forma que cregui més convenient.

»II. — El Consell de Pedagogia encarregarà, demés, a la dita Comissió un estudi per l'organització d'un Patronat d'Estudiants que pugui atendre les necessitats dels estudiants d'ambdós sexes.»

Informació

Organismes de govern

MANCOMUNITAT DE CATALUNYA. — CONSELL DE PEDAGOGIA. — L'ensenyament domèstic. — L'ensenyament a casa nostra té notable importància, i van fets a l'hora present bons assaigs, molt prometedors. Emperò, cal, encara, reforçar i completar aquest caire tan important de la cultura catalana. Per això la Mancomunitat instituïa la Secció d'Ensenyament Domèstic, posant en la seva direcció la Srta. Concepció Farran, distingida i culta professora.

Suara, la Srta. Farran, designada pel Consell de Pedagogia, acaba de sortir en viatge de missió científica cap a França, Bèlgica, Suïssa i Itàlia, per visitar les escoles d'ensenyament dit «ménagère», o sigui domèstic, que als esmentats països funcionen, per aplegar-ne profitoses dades.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. — En honor del pintor Martí i Alsina. — La Junta Municipal d'Exposicions d'Art va celebrar al Saló Reina Regent del Palau de Belles Arts, una sessió en homenatge i a la bona memòria del pintor català Ramon Martí i Alsina.

Presidia l'acte el president de la Comissió de Cultura i tinent d'alcalde, Sr. Nicolau d'Olwer, acompanyat del regidor Sr. Barbey, els individus de la Junta de Museus Srs. Llimona (Joan), Folch (Joaquim M.), Bofarull (Carles), Martorell, Rodríguez Codolà i Vega; quatre senyorettes i un jove (néts del celebrat pintor) i el secretari de la Junta d'Exposicions, Sr. Batlle.

La sala va omplir-se totalment de concurrència, entre la qual s'hi veien distingides personalitats en les lletres i les arts.

El Sr. Nicolau va dir que, confirmant el que havia manifestat el dia de la inauguració de l'Exposició d'Art, amb aquesta sessió es complia el propòsit que hi ha de celebrar exposicions monogràfiques de l'obra dels artistes catalans de més relleu, fent a l'enssem un estudi crític i biogràfic de llur obra i personalitat. «S'han celebrat ja — diu — les exposicions monogràfiques d'En Rigalt i d'En Fortuny: avui inaugurarem la d'En Martí i Alsina, i el Sr. Folch lle-

girà un estudi sobre l'obra i la personalitat d'En Martí, avui massa oblidada immerescudament per la generació actual, ja que ell fou un dels precursors en l'evolució de l'art des de l'academicisme al naturalisme, essent l'artista més europeu entre els del segle XIX.»

En Joaquim M. Folch i Torres, de la Junta d'Exposicions d'Art, va llegir un molt interessant estudi sobre l'obra i la personalitat d'En Martí. Amb una gran claredat i coneixement de l'assumpte presentà tot el moviment artístic, arrencant de les darreries del segle XVIII i començos del XIX, per a presentar l'ambient en el qual vivia el nostre pintor, i per a demostrar la influència que exercí sobre la seva obra.

Presentà la personalitat artística d'En Martí, formant-se fora de les acadèmies i de les escoles, creixent en plena naturalesa, fugint de l'enclaustrament acadèmic per a fer-se vigorós i fort davant de la naturalesa viva. «Acomplí l'obra transcendent d'alliberar i portar l'art de la pintura a les fonts pures de l'objectivisme, on ha trobat glòria i salut...» «Va obrir a les arts, un portell per on entraren els aires purs de la natura viva.»

En Folch ha fet un treball complet. Presenta, com hem dit, els precedents artístics: l'home i l'artista; la formació artística; el matrimoni; la càtedra de Llotja i els seus primers vols com a pintor; la plenitud, els grans treballs; la intimitat; els amics; el taller; els viatges; les passions; el pedagog; les idees; l'artista-ciudadà; l'època dels seus grans dols; l'espòs i el pare; l'obra; els períodes (el primer, el segon i el tercer i darrer).

Al descabdellar cada un d'aquests capítols, En Folch intercalà curiosíssims detalls d'altres personalitats i costums, d'aquell accidentat període de la història barcelonina, la qual cosa li augmenta la valor.

Era un estudi que donava una impressió «definitiva» per a tenir un acabat coneixement de l'obra i de la personalitat de l'eminent pintor català.

El Sr. Nicolau dirigí elogis a l'estudi fet per En Folch, i va dir que s'anava a inaugurar l'exposició de les obres d'En Martí Alsina.

Aquesta ocupava quatre de les grans sales de la part baixa i esquerra de la gran sala. Era una cosa sorprenent per la quantitat i la qualitat. Les parets estaven cobertes de dibuixos, notes, estudis i quadres definitius, alguns dels quals eren de gegantines proporcions.

L'estudi fet per En Joaquim Folch i Torres titulat *El pintor*

Martí i Alsina. — Els precedents artístics. — L'home i l'artista. — L'obra, s'ha publicat en un volum en quart, acuradament editat i il·lustrat amb fotografies de les obres més característiques d'En Martí.

Centres docents i de cultura

ACADÈMIA CALASÀNCIA. — L'autonomia universitària. — L'anunciada conferència del catedràtic de la Facultat de Dret, doctor Jesús Sánchez Diezma, sobre «L'autonomia universitària i l'acció social», quarta de les organitzades per l'Acadèmia Calasància, es va donar a la sala del Consell de la Universitat, davant d'una nombrosa concurrència.

Estudià i comparà el Reial decret d'autonomia amb l'Estatut de la Universitat de Barcelona i el projecte de llei que es presenta a les Corts per a la seva aprovació; fent notar ben sovint que moltes qüestions no tractades o tan sols insinuades en la concessió ministerial, mercè al sà criteri de l'Estatut de Barcelona, hom ha pogut veure-les encloses en el projecte de llei.

Comparà els tres tipus d'Universitat : anglesa, qui es preocupa de la cultura individual, freturosa d'aconseguir el «gentleman» perfecte; la francesa, la qual es proposa la preparació professional, i l'alemanya, la qual, més aviat que una escola professional, vol arribar a un centre de cultura. La Universitat autònoma, segons el projecte de llei, tindrà com a fins, la investigació i preparació científiques, i l'acció social de la cultura.

Estudià aquests tres aspectes, i desenrotllà el fet de què la Universitat en lloc d'un centre isolat de cultura ha d'estar íntimament relacionat amb tots els altres, i no tan sols els de la població o districte universitari, sinó de tot el món.

Acabà el seu treball incitant a les masses adinerades perquè contribueixin amb llurs donatius a què la Universitat surti del seu actual esllanguiment, car són molt poques les despeses que l'Estat espanyol dedica a cultura, i més encara, si es vol reparar la injustícia social que suposa la impossibilitat d'estudiar les classes mancades de recursos, essent precisa la creació de beques, no en número incipient, sinó que abastin a les gents obreres que amb intel·ligència i voluntat per aprendre, no poden fer-ho.

Conferència Carulla. — La darrera celebrada del cicle organitzat per l'Acadèmia Calasància, la donà el rector de la Universitat,

marquès de Carulla, sobre «L'autonomia universitària i les escoles primàries, secundàries i professionals».

Explicà com es necessitava que el professor fos un veritable sant perquè no s'encomanés el pessimisme que forçosament li havia de produir el trobar-se freqüentment amb escolars ineptes i laboratoris o classes pràctiques sense elements d'estudi i àdhuc locals inapropiats; ço que és motiu perquè hom no tregui el profit que cal, d'aquest capital cultura, tan essencial per als pobles que volen ésser considerats entre les nacions capdavanteres del progrés humà.

El problema universitari arrenca de l'analfabetisme, originat (més que per l'escassetat de mitjans de comunicació entre els pobles, ineptitud dels mestres, pobresa nacional o manera d'ésser d'una raça) per la manca d'escoles, prescindint ja de les creades en insuficients condicions.

El senyor marquès de Carulla es mostrà partidari de la descentralització en matèria d'ensenyament, i manifestà la seva indignació per ço que li costà el donar entenet, a un senyor ministre, del règim autònom per a l'Escola d'Arquitectura, i encara més de l'edificació d'una escola a les altes regions de Lleyda, per a les quals «s'obstinava — digué — que fos feta de mamposteria, car així ho determinava la llei, i, amb tot, l'obra de tàpia és l'única que s'usa en aquelles comarques». Jo li deia : « — Què saben vostès, d'aquestes coses? És a nosaltres, els que ho veiem de prop, als que ens interessen més profundament.»

L'ensenyament primari és de gran transcendència per la ulterior vida universitària, el que podríem anomenar secundari, i que no s'hauria de diversificar en col·legis particulars que fan més palesa la separació de classes, sinó existint una escola única on es trobin junts els pobres amb els rics.

No tots els escolars han de cursar els estudis oficials avui existents, si es volen especialitzar i augmentar llurs coneixements. Per tant, hom deu crear arreu escoles professionals espargides per tota la regió i d'estudis relacionats amb la mena de treball a què es dediqui la comarca i d'acord amb la manera d'ésser els seus habitants.

Acabà la conferència mostrant-se optimista en quant als cabals que els particulars aportaran a la Universitat, quan veritablement ho sigui, car el patriotisme dels rics no triga a mostrar-se quan es tracta de quelcom positiu per a la nació.

ASSOCIACIÓ CATALANA D'ESTUDIANTS. — *Reforma d'estatuts.* — S'ha procedit a la reforma d'estatuts de l'Associació Catalana d'Estudiants.

Entre les reformes més importants hi ha la relativa als socis, que seran de tres classes : actius, adherits i protectors.

La segona reforma d'importància per al millor funcionament i assoliment dels fins de l'Associació, és la creació de tres comissions, que són:

Cultura, Propaganda i Acció Nacionalista i Esbarjo, presidides, respectivament, per tres vocals de la Junta directiva, expressament elegits per aquelles finalitats.

Aquestes comissions tindran una vida força autònoma i seran formades per un nombre il·limitat de vocals nomenats per la Junta directiva de l'Associació.

Aquesta reforma ha estat molt ben acollida, especialment entre els socis antics, que són els que per experiència han pogut palesar els defectes d'organització de l'entitat, el caràcter especialíssim de la qual feia que el treball complex i excessiu de la Directiva radiqués en poquíssims elements.

Dos dies després de la reforma d'estatuts, la junta general es va reunir altra vegada per elegir una altra junta, a tenor dels nous estatuts.

CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA. — «*Le mouvement littéraire contemporain en Belgique.*» — El dia 6 de maig, va celebrar-se al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria la conferència organitzada per la Secció d'Educació i Instrucció, a càrrec de l'il·lustre professor belga M. Dwelshauvers.

El president de la Secció, Sr. Ors, explica el caràcter de la conferència, la qual forma part integrant del Curset de perfeccionament d'idiomes. És una bona fortuna — diu — que Mr. Georges Dwelshauvers hagi volgut donar a aquesta iniciativa el relleu de la seva personalitat; no abusarem, doncs, d'aquesta bona fortuna, presentant el professor monsieur Georges Dwelshauvers, que viu en el centre de la nostra vida intel·lectual. En ço que afecta a casa nostra, els estudiosos de la Biblioteca ja coneixen el seu estudi de Filosofia *L'Incons-cient*. L'il·lustre professor de la Facultat de Lletres de la Universitat de Brussel·les us parlarà de «*Le mouvement littéraire con-*

temporain en Belgique». Davant l'home que ha dit estimar a Catalunya com una segona pàtria em plau recordar les afinitats tradicionals de les cultures belga i catalana, provocades potser per una posició equivalent : la cultura belga, feta d'idealisme i realisme, és (entre França i Alemanya) la síntesi de la cultura del Nord, i la cultura catalana feta també d'idealisme i realisme (entre Espanya, Itàlia i França), conté, potser, el germen d'una pròxima síntesi de la cultura europea del Sud.

El Sr. Ors cedeix la paraula a M. Dwelshauvers, el qual comença dient : «Abans de parlar del moviment literari contemporani a Bèlgica, parlarem succintament de la mateixa Bèlgica. La dualitat dels idiomes francès i flamenc no redueix pas el concepte d'unitat de la nació belga. El moviment polític flamenc, que ha estat fomentat durant la guerra, és molt distint del català. Els estudiants flamencs, davant del dilema de les dues llengües, han de recórrer a la francesa si volen estendre llur àrea d'estudi i l'exercici professional per raó del delimitat camp d'acció del flamenc; i és degut a aquesta circumstància que l'idioma més cultivat en la literatura belga és el francès. Ultra aquestes raons de preferència per la llengua francesa, n'existeix una de molt convincent : el públic belga manté una indiferència gairebé absoluta per l'obra dels seus literats, els quals han d'emigrar a París, com ho feren Maeterlinck, Verhaeren i el mateix conferenciant, si volen merèixer l'atenció de llurs compatriotes. En les seves excursions a Bèlgica, el cèlebre poeta Charles Baudelaire, va observar i comentar, igual que Verhaeren, aquesta indiferència dels belgues per llur literatura. No gens menys, la independència literària en què es troben els autors belgues, per manca d'un públic interessant, és en benefici de llurs obres, perquè els consent la lliure expressió de les idees.

Abans de 1880 era tan escàs l'interès a Bèlgica per la literatura, que ni la mateixa epopeia de Charles De Coster, *Llegenda de Ulenspiegel*, plena de color, creadora d'un tipus nacional belga, inspirada en Rabelais i en els contes «dròlatiques» de Balzac, fou suficient per a desvetllar la curiositat del poble belga. Fins a 1880 pot dir-se que no s'inicia un corrent favorable a la literatura. Edmond Piccard, advocat, autor de *Les scènes de la vie judiciaire*, fou un dels campions de La Jove Bèlgica. Des d'aquest moment els grans escriptors belgues són més coneguts i estimats i entorn de La Jove Bèlgica s'inicia un corrent literari que continua encara avui. Lemonnier ens ofereix una barreja de realisme i de romanticisme; no és un tempera-

ment ben original, segueix la moda literària i es deixa influir per Zola primer i després per la reacció idealista francesa. Escriu *Nos Flamands* i *Contes Flamands et Wallons*. Eskhoud, en *Les Kermesses*, plenes de color local, se'ns mostra un temperament exacerbat fins a la cruesa. Eskhoud és un revoltat; moltes pàgines són sadollades d'una virior remarcable. En Demolder es confonen la naturalesa sensual i el caràcter religiós de la raça «flamande». Demolder té el do de la plasticitat; el «pittoresque flamand» hi pren un relleu extraordinari; *La route d'émeraude* i *Le jardinier de la Pompadour*, en són bells exemples.

Amb Giraud entrem a esmentar un dels grans noms de La Jove Bèlgica; Giraud posseeix la distinció i el temperament despectiu d'un parnasià; és l'home de l'Art per l'Art. *Hors du siècle* és la seva obra més representativa. En Verhaeren trobem el primer nom universal de la literatura belga; es tracta realment d'un poeta ple d'intensitat i d'una potència d'expressió extraordinària. Verhaeren, en el primer període de la seva joventut, travessa una crisi neurastènica plena d'angoixes i d'inquietuds. D'aquest període són : *Les Soirs*, *Les Débâcles* i *Les Flambeaux Noirs*. Després d'aquest dolorós període, quan Verhaeren es deslliura de la seva crisi nerviosa, clava son esguard en la vida tumultuosa de la ciutat, poetitza la urbs moderna i canta ses energies : la Borsa, el Ferrocarril, etc. Les seves *Forces tumultueuses* i *Villes tentaculaires*, evoquen aqueixes visions de la vida dinàmica. La intensitat de la seva poesia l'obliga a adoptar nous termes per a expressar fidelment el seu peculiar lirisme. Maeterlinck, expressa la sensació múltiple de la vida; interpreta la passió mística i sensual, alhora, d'una faisó semblant als pintors flamencs. La seva obra *Pel'leas et Mélisande* és, tal vegada, la més representativa d'aqueixa trama misteriosa i profunda dels elements de ses produccions. Potser trobaríem una identitat d'aquest aspecte en la pintura de Burne-Jones de l'escola Prerrafaelista. En publicar-se *La princesse Maleine*, la crítica parisenca coincideix en el seu sever judici ridiculitzant aquesta obra, i és únicament Octave Mirbeau qui, des de les columnes de *Le Figaro*, en fa valerosament l'apologia en termes tan encomiàstics, que arriba a dir de Maeterlinck : «C'est un nouveau Shakespeare qui nous est né». Maeterlinck, en *L'intelligence des fleurs* i *La vie des abeilles*, apareix com un pensador subtil i delicat i és una equivocació cercar-li nocions concretes que ell mateix no ha pretès donar.

M. Dwelshauvers cita molts altres noms de la floració literària belga contemporània, entre els quals recordem Severin i Van Lerbergher.

Posteriorment, La Jove Bèlgica es divideix i es crea la Sociéte Nouvelle. La Jove Bèlgica, amb Giraud, segueix la tradició parnassiana; en la Sociéte Nouvelle s'hi apleguen els partidaris del vers lliure.

L'activitat literària dels autors novells s'és esplaiada en mantes revistes que han aplegat l'«élite» de la intel·lectualitat belga. Esmen-tarem, tan sols, les més significatives, com : *La Revue de Belgique*, *Le Coq Rouge* i *La Jeune Wallonie*.

La darrera guerra — acaba dient M. Dwelshauvers — no pot influir favorablement en l'evolució de la literatura. No crec pas — afegeix — que de la guerra en surti cap obra mestra. La sensibilitat contemporània condemna la guerra com una cosa inútil i estúpida; únicament quan hi havia sensibilitat guerrera, la inspiració bèl·lica va produir grans obres com les de Homer i *La chanson de Roland*.

En finalitzar, el nombrós auditori que assistí a la conferència — entre el qual figurava distingit element femení — va tributar una prolongada ovació a M. Dwelshauvers, el qual fou felicitat efusiva-ment.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL. — *Sessió científica.* — Aquesta Institució ha celebrat la sessió científica del mes de maig al Palau de la Generalitat i sota la presidència del reverend P. Joaquim M.^o de Barnola, S. J.

D. R. Zariquiey va donar compte de la troballa de noves espècies de coleòpters cavernícols catalans. D. J. de Sagarra de la presència del «*Parus nigricapillus*», nou ocell per a la nostra fauna, a Viladrau. D. Joan B. d'Aguilar-Amat va comunicar dues noves formes de microtins del gènere «*Pitimys*», i el Dr. Faura i Sans, presentà algunes notes geològiques i un estudi, en col·laboració amb En Salvador Vilaseca, sobre l'avenç del delta del Llobregat. El Sr. Ascensi Codina, donà compte de la mort del savi entomòleg Reiter.

INSTITUT DE CULTURA I BIBLIOTECA POPULAR PER LA DONA. — *Sessió necrològica Dolors Monserdà.* — Ben remarcable fou la sessió íntima que l'Institut de Cultura va dedicar a la bona memòria de Na Dolors Monserdà, vídua de Macià, el dia 11 del passat abril.

La senyora presidenta de l'Institut hagué de parlar per haver-se trobat malalt el consiliari, Dr. Carles Cardó. Va donar la benvinguda als presents, agraint a l'avançada els mots d'elogi que hom esperava, i va manifestar que l'Institut acomplia en aquells moments un dels seus més alts deures, car la Sra. Monserdà n'havia estat un membre ben preat.

Parlà En Josep Maria Tallada, estudiant amb molt d'encert l'aspecte social de l'actuació de la senyora vídua de Macià. Ens va recordar com ella, fent-se superior al medi on visqué, emprengué la difícil tasca de cercar remei als mals que afligeixen les obreres de l'agullà, fins al punt de crear una institució encaminada a aquest únic objecte. La vida de la Sra. Monserdà fou sempre una línia recta, la fita de la qual, era el bé : fer-lo i predicar-lo, heu's aquí el comú denominador de tots els seus actes en societat i en literatura. Va recordar, també, la tasca realitzada per ella en el Congrés del Treball a domicili, que va presidir, i va parlar de la seva obreta *Tasques socials*, on es troben condensats els pensaments d'aquesta dama en semblants qüestions.

Es va aixecar a parlar D. Narcís Oller, el qual fou ovacionat pel corrent de simpatia que establí aquella veu tremolosa i l'aspecte venerable de la seva figura, ennoblida pels anys. Digué la molta consideració que li mereixia l'escriptora homenatjada, la seva obra literària i social; va cantar amb breus, però belles paraules, l'enyorament que sentia per l'absència de l'amiga; va manifestar el seu agraiement a l'Institut, que, en retre tan merescut homenatge, havia pensat en ell per col·laborar-hi, i, per últim, va dir que s'adheria incondicionalment a tot el que en elogi de la Sra. Monserdà fos dit i es digués en aquella sessió.

Va parlar Na Víctor Català, i amb un doll de paraules bellament escollides, va contar com la bondat, nota característica de tota la vida de D.ª Dolors, havia obrat el miracle d'aconseguir que aquell mitjà, a voltes ingrat, on la il·lustre dama va desenrotllar la seva actuació, esdevingués, si no sempre ajudant, almenys, admirador de la seva obra.

Fou la bondat de la Sra. Monserdà, amb les seves notes de modestia i humilitat del tot sanes, la que aconseguí afiançar l'actuació de la dona en els camps social i literari; fins aleshores no havia semblat bé a la nostra societat admetre els modernismes introduïts en altres països en qüestions de feminisme; però D.ª Dolors, que feia

i predicava un feminisme sà, sense estridències, sense cridòries, seguí treballant tota la seva vida fins aconseguir, per ella i per a nosaltres, que havem trobat ja el camí gairebé net d'espines, perquè ella el desbrossà, el respecte que mereix la dona que, sense oblidar els sagrats deures de la llar, consagra part del seu temps a fer bé al pròxim, valent-se de la ploma o de les seves mans mateixes. Per això totes les dones catalanes li devem moltíssima gratitud i hem de tenir present a tothora que la tasca realitzada per aquesta treballadora infadigable, és tasca de bondat i amor, que hem de procurar imitar per a honorar degudament el seu nom.

El Dr. D. Joan Serra, ecònom de la parròquia de Santa Anna, digué que la bondat característica de D.ª Dolors era una bondat essencialment cristiana, car ella sabé enllaçar perfectament la nostra pietat tradicional amb els modernismes que tendeixen a influir dins la societat; ella compregué que el fonament de tota obra sana i bona ha d'ésser Déu, que reuneix totes les perfeccions, i per això s'esforçà sempre en que Ell presidís tots els seus actes, de la qual cosa n'esdevingué gran profit a ella i a la seva terra nadiua. Cal que tinguem sempre presents aquestes glòries de casa nostra, que han sabut tant de ben viure com de ben morir; aquests morts, que deixen rera seu un rastre de bondat tan lluminós com el que ens va deixar D.ª Dolors, han d'ésser-nos una guia segura en el camí de la vida i, per tant, devem emmirallar-nos-hi sovint.

Seguidament algunes alumnes de la classe de lectura artística llegiren algunes de les més formoses poesies de la Sra. Monserdà, que tant per la seva bondat i pur patriotisme que revelen, com per la manera com foren dites, meresqueren molts elogis de tots.

La distingida compositora D.ª Narcisa Freixas dirigí unes cançons degudes a la Sra. Monserdà, i musicades per ella d'una faísó ben escaient, tal com fa sempre. Foren cantades per un grup de sòcies de les més joves de l'Institut, que realitzaren molt bé el seu treball.

Tots els elements que prengueren part en aquest acte foren xardorosament aplaudits.

INSTITUT DE QUÍMICA APLICADA. — «Funció del benefici industrial en el procés de distribució de la riquesa.» — Darrerament ha donat una conferència en aquesta institució el cap de la Secció d'Hisenda de l'Ajuntament barceloní D. Miquel Vidal i Guardiola, sobre el tema que encapçala.

Començà estudiant el problema de la distribució de la riquesa, en forma de venda de la terra, sous, interès del capital i benefici de l'industrial.

Contra el benefici es fan les acusacions de què absorbeix il·lícitament una part massa gran de la riquesa social i que rebaixa el guany de l'obrer.

Estudià la funció de l'empresari, el qual reuneix i coordina pel seu compte l'acció dels principals factors de la producció. El benefici de l'empresari revesteix un triple caràcter. Es remunera d'un treball en compensació d'un risc i pot ésser una renda diferencial.

Amb freqüència es barreja el benefici amb l'interès del capital. Així els socialistes el consideren il·legítim, dient que el guany de l'empresari és producte del capital.

Exposà les diverses teories que expliquen la formació del benefici de l'empresari. La de l'explotació o plus-vàlua, segons la qual l'obrer produeix un valor superior al que rep (C. Marx). La de la productibilitat (Clark) del capital. La de l'abstinència (Marshall). I la que el fonamenta en la diferència entre la valor dels béns presents i els futurs. La veritable clau del problema no està en les consideracions tècniques de formació del benefici, sinó que està en un problema jurídic, com és el de la llegitimitat de la propietat privada.

La remuneració de l'empresari, en quant a remuneració del seu treball, segueix les lleis generals dels jornals en competència.

La resta del benefici segueix en part les lleis de l'interès del capital, seguint una relació entre el preu i el guany. Hi ha casos en què els preus tendeixen a produir un guany mínim i viceversa. Però un benefici és necessari. Sense remuneració del risc no hi ha progrés possible.

Féu un estudi detallat del benefici en els casos en què no actua la competència (monopolis, asfíxia de capitals, grosses diferències de valor d'un lloc a un altre, incultura sobre la veritable situació industrial i augment del cost d'instal·lació de noves empreses).

Els remeis per als beneficis excessius cal cercar-los en la vigilància dels monopolis en fomentar aportació de capitals, augment de cultura, restablir la cooperació mundial, i, en últim extrem, aplicar la socialització.

ORFEÓ CATALÀ. — *Fundació Concepció Rabell i Cíbils.* — Els senyors marmessors de Na Concepció Rabell i Cíbils, vídua de

Romaguera, han instituït, a nom i en memòria d'aquesta dama, una fundació amb l'objecte de repartir premis a obres musicals, mitjançant concursos que seran convocats el dia 8 de maig de cada any.

L'Orfeo Català de Barcelona, associant-se als desigs dels senyors marmessors esmentats i en compliment de l'honorable comanda d'administrar la fundació esmentada, endreça als compositors catalans el present

Cartell. — Premi de 2,000 pessetes a la millor i més important composició per a quartet d'instruments d'arc (primer i segon violí, viola i violoncel). Els compositors són lliures d'adoptar la forma i divisió clàssica del Quartet, o qualsevol altra forma que la inspiració i el bon gust els suggereixin.

Els compositors que concorrin al present concurs han d'ésser fills de terres de llengua catalana (Catalunya, Balears, València, Rosselló, etc.), o han de tenir, quant menys, deu anys de residència en alguna de les contrades on es parla la llengua nostra. L'Orfeo Català podrà exigir dels autors premiats la documentació necessària per a justificar aquesta condició.

Les composicions no hauran d'ésser escrites de mà dels mateixos autors, sinó de copista, procurant en elles la millor claredat.

En publicar-se algunes de les composicions premiades en els concursos de la present fundació, serà obligatori estampar, en el lloc més escaient, que l'obra ha estat premiada en els concursos Concepció Rabell i Cibils, vídua de Romaguera, havent-se així mateix de precisar l'any corresponent.

Els marmessors es reserven en la persona d'En Rafael Patxot i Jubert, i mentre aquest visqui, el dret de publicar aquelles composicions premiades que bé li sembli, retenint del producte de la llur venda les despeses de publicació, i deixant a benefici dels autors els rendiments successius.

L'Orfeo Català es reserva el dret de fer executar, sempre que vulgui, les composicions premiades, els manuscrits de les quals passaran a formar part del seu arxiu-biblioteca, i en cap cas podran sortir-ne. Si l'autor d'alguna de les obres premiades en desitja còpia, l'Orfeo Català la farà treure, essent-ne la despesa a càrrec de l'autor.

La propietat de les obres premiades queda a favor de llurs autors.

És potestatiu del Jurat el deixar d'adjudicar els premis, en tot o en part, per raó del magre valer de les obres presentades.

Les composicions, que hauran d'ésser rigorosament inèdites, es trametran a l'Orfeó Català (carrer Alt de Sant Pere, 13), a nom de Joan Salvat, secretari de la Fundació Rabell i Cibils, vídua de Romaguera, i cada una d'elles portarà un lema.

Terme d'admissió : Fins per tot el dia 31 de gener de 1921.

El veredicté del Jurat es farà públic el dia 8 de maig de 1921.

Per a conèixer els autors premiats quan es publiqui el veredicté del Jurat, aquest demanarà li sien tramesos uns quants compassos de la composició premiada, acompanyats del nom i residència del guanyador del premi. Els autors premiats seran degudament convocats per a recollir els premis en una data compresa dintre dels tres mesos següents a la publicació del veredicté. Els compositors que, en circumstàncies normals i havent estat convocats per tres vegades, no es presentin a recollir els premis dintre els tres mesos assenyalats, s'entendrà que renunciïn els drets llurs.

Les obres no premiades es retornaran a llurs autors durant els tres mesos següents a la publicació del veredicté, mitjançant la presentació del lema i els sis primers compassos. Les que no es retirin durant el dit termini; l'Orfeó Català, es desentén del compromís de guardar-les.

Formen el Jurat els mestres següents:

Antoni Nicolau (designat per l'Escola Municipal de Música de Barcelona). — Lluís Millet (designat per l'Orfeó Català). — Marian Vinyas i Vinyas (designat pels senyors marmessors).

Barcelona, 8 de maig de 1920. — Joaquim Cabòt, president de l'Orfeó Català. — Pasqual Boada, secretari de l'Orfeó Català.

SEMINARI DE FILOSOFIA. — «*Uns comentaris al principi de l'entròpia*». — Amb aquest títol i objecte, ha donat en el Seminari de Filosofia, l'assistent del mateix D. Salomó Campalans, un curs en el qual va exposar algunes objeccions que en contra de l'esmentat principi han estat formulades, fixant-se especialment en l'obra de Selme.

Començà dient com la concepció estàtica d'una racionalitat absoluta domina en la història del pensament occidental fins al segle passat, i com avençant el segle XIX arribem a un moment que en la ciència l'«instint de curiositat» se suma a la «exigència de racionalitat», i la força dels fets obliga a formular el segon principi de la termodinàmica, i la concepció estàtica, s'aparta, fent pas, a la idea del «devenir».

Segueix, amb una exposició i revisió dels principals, sectors del coneixement científic, especialment dels principis de la termodinàmica, començant per un anàlisi del concepte de «energia» i de la noció de «entròpia».

Feta la revisió dels principis de la termodinàmica, parla dels treballs de Selme. Segons Selme, no hi ha cap energia més noble que una altra, i l'increment d'entròpia no és sinó una apariència, i tot el més una recepta per a pràctics, que no té dret a figurar entre els principis de la ciència.

Tota energia és un producte d'una variable d'extensió per una d'intensitat.

El factor intensitat és el que dóna les caigudes que acompanyen a tots els fenòmens. I podríem dir que perquè un fenomen es produeixi precisa una diferència d'intensitat no compensada.

Les variables d'estat són quantitats aditivesques que es conserven; això s'admet per a totes les energies, amb les variables d'extensió, menys amb l'entròpia; aquesta és constant en els fenòmens reversibles, i augmenta vers un màxim en els irreversibles.

Selme creu que la dificultat que ens fa creure en l'augment d'entròpia està en què no podem mesurar directament l'entròpia així com podem fer-ho amb les altres variables d'extensió.

Rouger, defensor de Selme, reproduïx l'argument d'Ostwald, que demostra l'augment d'entròpia en una igualació de temperatura per conducció aplicat el cas d'una igualació de nivell de dues masses d'aigua en comunicar-se; i el raonament paral·lel condueix a l'afirmació de l'augment de volum de la massa total d'aigua. Aleshores, ¿no es pot suposar que si en el cas d'una possible mesura directa veïem que falla el raonament sigui també així amb l'entròpia que no la permet? Una única solució restaria : dir que la magnitud que varia és la quantitat d'energia, l'extensió de la qual sofreix una caiguda d'intensitat.

CONFERÈNCIES DEL DR. ROCASOLANO. — El professor de Química de la Universitat de Saragossa Dr. Rocasolano donà a la Universitat científica i literària dues conferències. En la primera desenrotllà el tema «Activitat catalítica dels col·loïdes».

La conferència no va a l'estudi de reaccions afavorides per aquest o aquell col·loïde, sinó a la investigació de la naturalesa físico-quí-

mica del col·loide segons experiències originals fetes amb l'electrossol de platí i l'hidrossol de pal·ladí.

Parteix del fet que en preparar l'electrossol de platí per la descàrrega elèctrica, sota aigua amb elèctrodes del propi metall, s'observa un desprendiment de gasos, demés de la formació del col·loide. Per un dispositiu apropiat, recollint aquests gasos que no poden ésser més que oxigen o hidrogen resulten ésser solament hidrogen, de la qual cosa es dedueix que el col·loide s'uneix al restant de l'oxigen; aquesta unió creu que té lloc per un fenomen d'absorció, formant-se així el sistema catalític. L'experiència dita té un complement, i és que el negre de platí format per la coagulació de l'electrossol desprèn calcinat una quantitat d'oxigen.

Altres experiències condueixen pel pal·ladí a les mateixes conclusions, advertint que en preparar alguns col·loides com l'electrossol de plata, la quantitat d'hidrogen després arriba a 11 cc. per cada 0'05 grams d'argent.

La dita conclusió permet explicar com la reacció de descomposició de l'aigua oxigenada pel platí col·loidal, considerada fins ara com a monomolecular, segons moltes experiències fetes pel conferenciant, no compleix amb les lleis d'aquesta mena de reaccions; al contrari, es desenrotlla al principi, segons una velocitat molt més gran, fins arribar a una fase en què la reacció ja passa a monomolecular; això és explicat per variació de la quantitat d'oxigen absorbit en l'electrossol fins arribar a una relació constant entre l'oxigen i el platí.

En la segona conferència es diferencià la catàlisi ordinària de la catàlisi per col·loides, dita catàlisi en sistema microheterogeni pel Dr. Rocasolano; tot l'estudi és fonamentat en experiències fetes pel conferenciant de descomposició de l'aigua oxigenada amb pal·ladí i platí col·loïdals en diverses circumstàncies.

Es nota en primer lloc en aquestes reaccions la manca del període d'adaptació del catalisador del mètode de Sabatier, començant aquí per un màxim d'activitat; és ben clara també la proporcionalitat de la velocitat a la massa del catalisador, tan amagada, almenys, en moltes exposicions teòriques; per fi, referent a la temperatura, aquesta afavoreix la reacció d'una manera progressiva, fins el punt d'ebullició del sistema, al contrari de les distàncies, les quals entre 40° i 80° tenen l'efecte màxim.

Molt curioses són les experiències referents a l'edat del col·loide;

de dia en dia, després de llur obtenció, va augmentant el poder catalític, fins arribar a un punt que comença a decreïxer; si el col·loide s'estabilita, aquest període d'evolució s'allarga considerablement, i en algun cas, al cap de sis mesos, encara és superior l'activitat al primer dia d'obtingut. La concentració del col·loide allarga també el cicle d'evolució.

Al final de la conferència, el Dr. Rocasolano retornà a la hipòtesi que sentà en la conferència anterior de radicar el poder catalític en el complex micela-oxigen absorbit; produint la descàrrega elèctrica del col·loide o modificant per coagulació l'estat d'agregació persistent l'activitat; així, ni en la carga elèctrica ni en l'acció de superfície pot trobar-se la causa que es cercada.

No cal dir com l'auditori seguí amb interès aquestes conferències de una ciència tan viva i personal, i de un interès tan extraordinari per la físico-química i per la biologia. Tant aquestes exposicions teòriques com les demostracions experimentals que féu el Dr. Rocasolano al Laboratori d'Orgànica de la Facultat de Ciències, deixaran una forta estela del seu pas entre nosaltres.

Vària

ASSEMBLEA DE DEPENDENTS DE CATALUNYA. — Tingué lloc, amb força èxit i nodrida concurrència, a Sabadell el dia 16 de maig passat al Teatre Principal.

L'Assemblea era organitzada pel Sindicat de Dependents de Sabadell, el Centre Autonomista de Dependents del C. i de la I. de Barcelona, i els Centres de Tarragona, Terrassa, Reus i Manresa.

L'ordre de l'Assemblea fou el següent:

- I. Obertura, pel president del Centre de Dependents.
- II. Elevació del nivell social del dependent. A càrrec del Centre Autonomista de Dependents del C. i de la I. de Barcelona.
- III. Elevació cultural del dependent. A càrrec del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Reus.
- IV. L'acció cívica del dependent. A càrrec del Centre de Dependents de Terrassa.
- V. Mutualisme del dependent. A càrrec del Centre de Dependents de Tarragona.
- VI. Acció federativa del dependent. A càrrec del Centre de Dependents de Manresa.

VII. L'acció social del dependent. A càrrec del Sindicat de Dependents del C. de D. del C. i de la I. de Sabadell.

Conclusions i clausura.

PREMIS RAFAEL PATXOT I FERRER A ESTUDIS HISTÒRICO-POLÍTICO-SOCIALS. — S'adjudicarà, si així el Jurat ho considera just, un premi de 5,000 pessetes al millor treball que desenrotlli el tema «Ètica social de la post-guerra», on l'autor, a part del desastre material de la guerra, estudiï més especialment:

a) La gran ferida soferta per la Civilització, forçada, no solament a deturar-se, sinó a retornar bon tros enrera del camí fet, per raó de la pertorbació de totes les disciplines socials, religioses i polítiques.

b) L'errada soferta per certs elements intel·lectuals que contribueixen a mantenir aquest estat de fallida moral.

c) La perduració de la Pàtria — fet natural d'agrupació ètnica —, malgrat les violències de l'Estat, artifici polític. Així d'entre la desfeta d'Estats ressorgeix la pàtria polonesa i veiem actuar Lituània, Finlàndia, Armènia, etc.

d) El millor camí per a retornar a l'equilibri perdut, sense exercir coercions violentes, ni valer-se de baixes complaences que deprimeixen l'organisme social.

Les dimensions dels treballs que optin al premi hauran de representar com a mínimum un volum de 250 pàgines.

Essent aquest primer concurs de caràcter internacional, s'hi admetran treballs en qualsevol de les llengües llatines i en llengua anglesa.

L'estudi que resulti premiat esdevindrà propietat de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, reservant-se al fundador del concurs el dret de publicar-lo pel seu compte.

Els treballs que es presentin hauran d'ésser inèdits i seran remesos abans del dia primer d'octubre de l'any 1921 al domicili de l'Acadèmia (Plaça del Rei, Barcelona) a nom del seu secretari.

Constituiran el Jurat D. Francesc Carreras i Candi, president de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona; D. Antoni Rubió i Lluch, de l'Institut d'Estudis Catalans, i D. Rafael Patxot i Jubert.

TERCER CONGRÉS PENITENCIARI. — El mes passat s'aplegaren a la nostra capital il·lustres conreadors de la ciència pe-

nitenciària que obriren ampla discussió sobre temes capitals d'ella i prengueren acords del més alt interès. Esperem rebre el volum d'aquest Congrés per a ocupar-nos d'ell amb l'atenció que mereix.

Catalunya, València i Mallorca

ARENYS DE MAR.— *Honorant un personatge.* — En aquesta vila hi havia el carrer dels Mariners, que després en 1684 s'anomenà de «Cantalagrella» per a perpetuar el nom d'un fill il·lustre d'Arenys. El poble, oblidant el que significava el de Cantalagrella, el va mudar pel de les Escolàpies. Però l'erudit Mn. Josep Palomar va publicar què significava el nom de Cantalagrella, i ha aconseguit que aquest nom fos reposat al dit carrer.

Són interessants les notícies històriques d'aquest personatge, ardit mariner pels mars de l'Amèrica, un dels cabdills de la guerra del Segadors a Barcelona i arriscat militar que a Anglaterra tingué una part principal en la tragèdia del rei Carles I, i Cromwell.

En Joan Pau Cantalagrella nasqué i fou batejat el 15 de novembre de 1593 a la vila d'Arenys de Mar.

Fou mariner i féu viatges amb el cèlebre Quirós, descobridor d'algunes illes oceàniques. El trobem novament, i allà començà a fer-se cèlebre, en les lluites de Barcelona de 1639 i 1640 contra les tropes castellanès, essent ell el qui capitanejà un nodrit nombre de mariners que deslliuraren el diputat Tamarit. Després del «Corpus de Sang», fou exilat de la pàtria per ordre del funest Olivares.

Aleshores va anar a Anglaterra i s'aplegà sota les banderes del rei Carles I, essent soldat a les ordres del comte de Strafford. Prengué part en les furioses batalles de Worcester i Edge-Hill l'any 1642. Amb el grau de capità comanà tropes quan les de Newbury, essent ferit el 29 de setembre de 1643 i portat a l'hospital d'aquella ciutat.

En sortir de l'hospital formà part de l'Estat major del rei Carles, i com a tal es distingí en la batalla de Naseby, on les tropes reials foren derrotades el 14 de juny de 1645. Seguí al rei a la illa de Wight, i quan, traïcionat pels escocesos, caigué en mans de Cromwell, fou Cantalagrella un dels pocs oficials que l'acompanyaren a Windsor; i quan aquest rei infortunat fou portat a Londres, el nostre compatriota, juntament amb Montrosi, Varens i altres dos oficials, fou tancat

dins la ciutadella de Windsor. En ésser decapitat el rei Carles I el 9 de febrer de 1649, encara romania presoner, però un indult de Cromwell els obrí a tots la presó a darreries d'aquell any.

Marxà a Irlanda, on els irlandesos havien proclamat rei a Carles II, fill de l'assassinat, i allà lluità bravament fins que les tropes del dictador devastaren la Irlanda. Fugí aleshores a Escòcia i fou un dels qui el primer de gener de 1651 proclamaren a Carles II a Scone. Amb aquest jove, jurat rei, seguí tota la campanya, fins que vençut per Cromwell aprop de Worcester el 13 de setembre, fugí de llur nació i féu via cap a França. Un dels pocs servidors que seguiren a Carles II fou Cantalagrella, que ja es trobava malalt, i havent-li concedit llicència el futur rei d'Anglaterra, es retirà a Blois, on va morir l'any 1654.

En reposar el nom d'En Cantalagrella al carrer esmentat l'Ajuntament ha complert un deure patriòtic que ha fet evident Mn. Josep Palomar, ressuscitant tan il·lustre personalitat arenyenca a l'administració pública.

CALELLA. — *Certamen literari.* — S'ha publicat el Cartell del certamen que amb motiu de les festes centenàries de les Escoles Pies es celebrarà el dia 17 de juliol. En ell figuren quinze premis per altres tants temes, alguns d'ells de cabdal importància.

LLAGOSTERA. — *Concurs infantil de llengua catalana.* — Totes les noves que anem rebent dels organitzadors d'aquest Concurs, fan preveure un gros èxit. A hores d'ara passen de seixanta els infants inscrits. Alguns Ajuntaments de la comarca, entre ells Tossa, paguen les despeses dels infants que, dels pobles respectius, es proposen assistir al Concurs. A Caldes de Malavella, aquestes despeses les paga personalment l'alcalde Sr. Esteva. Es reben adhesions valuoses. Començada la llista de donatius, hi figuren : la Comissió delegada de la Protectora, de Girona; el Dr. Pla i Deniel, el president de la Diputació de Girona, Sr. Riera; els Srs. Martínez, Barceló, Rissec, Font, Casademont i Rosset, de Llagostera; el senyor Melé, de Tossa, i les cases Sobreques i Dalmau, Carles, Pla, S. A., de Girona, i Seix i Barral, de Barcelona.

LLEYDA. — *El Congrés Cavalli.* — Segons estava anunciat, se celebrà a Lleyda el Concurs per a millorar l'espècie cavallina, que organitzà la Mancomunitat de Catalunya.

Es presentaren setanta animals a concurs, i un cop fetes les corresponents eliminacions, es va dictar el següent veredict:

Primer premi, de 2,500 pessetes, no es va adjudicar; segon premi, de 1,700 pessetes, al reproductor presentat per D. Albert Leló i Morera, de Almacelles; les sis eugües premiades amb 800 pessetes cada una, foren atorgades per l'ordre següent als seus propietaris : Ramon Pascual i Albert Lleó, d'Almacelles; Maties Vallverdú, de Borges Blanques; Josep Molins i Josep Campanera, de Bellpuig, i Francesc Renyé, de Torregrossa.

L'acte fou presenciat per D. Pere Mias, conseller de la Mancomunitat de Catalunya; l'alcalde de Lleyda, D. Humbert Torres; els diputats Srs. Perenya i Vidal, i altres distingides personalitats.

El Jurat el componien els Srs. M. Rossell i Vilà, cap dels Serveis de Ramaderia de la Mancomunitat, president, i els Srs. B. Danés i J. Marull, vocals.

En finalitzar l'acte, es féu remesa dels premis als propietaris dels sementals que els obtingueren.

El Congrés Agrícola. — També fou celebrat a la ciutat del Segre el XXIII Congrés de la Federació Agrícola Calatalana Balear, que ha constituït un veritable èxit, tant pel nombre d'inscrits, com per la qualitat dels concurrents i per les resolucions que en ell foren preses; esguardant en clara visió les necessitats de la nostra terra.

MENORCA. — *Mahó.* — Consignem amb satisfacció la publicació, en llengua menorquina, d'un llibre, la portada del qual diu: «Pere Ballester. Pesca marítima. Costums i tractes més usuals a Menorca. Resposta a n'es Questionari número 9 de l'Arxiu d'Etnografia i Folk-lore de Catalunya, Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, per a contribuir als estudis de Psico-Etnografia que el dit Centre realitza. — Mahó, setembre de 1919.»

L'estil té veritable regust local i descriu magistralment. La matèria que tracta són el mar i la costa, el peix, la barca, la pesca, distribució de la pesca, associacions de pescadors, oficis auxiliars de la pesca, adagis, proverbis, dites, etc., referents a la pesca.

PALAFRUGELL. — *Una institució.* — El periòdic *Baix Empordà* ha publicat un luxós número extraordinari dedicat a la inau-

guració de la Casa Bressol d'aquesta vila. Hi ha un article, «Casa-Bressol de Palafrugell. Institut de Puericultura», que historia la humanitària institució, dóna la llista de noms de la Junta administrativa (senyors i senyores), i, amb vuit grans fotografats, en dóna una completa informació gràfica. El dia 22 d'abril es va inaugurar.

PALAU SABARDERA. — *Inauguració d'un edifici escolar.* — En el concurs que temps passat obrí la Mancomunitat de Catalunya per a concedir quatre edificis escolars a cada una de les «províncies» catalanes, a construir com estudi experimental de l'edificació escolar, fou agraiat amb un d'ells el poble de Palau Sabardera, en l'Alt Empordà.

Coronats els esforços, s'ha celebrat l'acte de la inauguració oficial de l'edifici amb ostentació i entusiasme. La nova escola té exteriorment aires de casa pairal i consta de dos pisos, l'un destinat a classes de nois i l'altre a classes de noies. El material, disposició i ornamentació d'aules va merèixer efusives felicitacions dels concurrents per l'encert i bon gust que revelen, els quals són els que habitualment desplega la Mancomunitat en les seves organitzacions.

El poble es congregà en massa per assistir al solemne acte de la inauguració i escoltar els estimulants discursos que li foren dirigits per les distingides personalitats que ostentaven representació.

Després d'haver beneït l'edifici el vicari capitular, Dr. Vilà, l'alcalde D. Josep Espell endreçà un salut als hostes i regrejà la Mancomunitat pel magnífic donatiu. «Ara que els nostres fills tenen un veritable palau per anar a estudi — diu — ens hem de juramentar tots al voltant de l'Escola per tal que els mots instrucció, educació i amor siguin el lema dels habitants de Palau Sabardera.»

En nom del Consell de Pedagogia va pendre la paraula D. Alexandre Galí, el qual va tenir imatges eloqüents glossant les paraules de l'Evangelí en recomanar que no es posi vi nou en bótes velles. Digué que així mateix dintre les parets noves de l'Escola no han de portar-hi l'esperit vell. Una escola nova significa parets noves i conceptes nous. Retreu la tasca cultural de la Mancomunitat de Catalunya, orientada amplament vers els nous sentits de l'educació. Recorda al poble el compromís que han contret amb la possessió de l'Escola, dient-los que en ella han d'inspirar llurs actes i llurs pensaments. Una sola paraula malsonant retruny en l'Escola i causa un efecte pernicios en el deixeble. Diu que l'afany amb què fou espe-

rada li serveix de penyora de què el vi de l'esperit vell no cabrà en l'Escola nova.

Parlà després el Sr. Inglès, com a diputat de la Mancomunitat pel districte, dient que actes com aquest el compensen de totes les dificultats que es troben en l'actuació pública.

Va recordant tota la gestió de l'edifici, retreient la seva intervenció decidida i entusiasta per a complaure els anhels de Palau.

Dedica un record al que fou seny orientador de Catalunya, l'ex-cels president de la Mancomunitat de Catalunya, D. Enric Prat de la Riba, i recomana al poble que el seu retrat el faci figurar en el lloc d'honor del gran edifici.

Oblidem els anys de batallar, donant-nos a la funció d'aquesta obra que sintetitza el sentit lluminós de l'Empordà.

Saluda al poble de Palau Sabardera, part integrant de l'Empordà, cantat pel gran Maragall, del qual recorda unes belles paraules que finalitzen el sentit parlament.

En nom del general governador militar de Figueres, pronuncia breus paraules, adherint-se a l'acte, el cap de l'exèrcit Sr. Guerrero.

Seguidament el senyor rector de la Universitat es dirigeix en català al poble, dient que malgrat no haver contribuït amb res a l'erecció de l'Escola, havia cregut que no podia mancar-hi, perquè li plavia veure com un poble es mou per l'ideal de la cultura.

Fa llargues disquisicions sobre l'objectiu de l'Escola, i elogia el sacrifici de les corporacions. — Amb la paraula «corporacions», el Sr. Carulla deu al·ludir segurament la Mancomunitat de Catalunya.

A continuació el senyor vicari capitular del bisbat, s'associà a la festa en la representació que ostenta.

Si no fos la complexitat de la vida, creu que l'escola dels petits hauria d'ésser a casa llur mateix.

Fóra inútil alçar escoles formoses si el que es fes aquí es desfés a casa.

L'Església sempre ha vist amb simpatia les escoles. Recorda que el primer Mestre popular fou Jesucrist.

Parlà de seguida N'Agustí Riera. Se sent joiós, digué, de la representació de la Mancomunitat de Catalunya, que ostenta.

La Mancomunitat vol recollir les aspiracions de Catalunya per tal que ocupi un lloc d'avançada en els pobles i les nacions. De totes les manifestacions de vida n'ha fet obra de govern, com ho demostra amb la sèrie de les seves institucions d'ensenyament.

Anem desenrotllant les nostres iniciatives, malgrat les dificultats que a la Mancomunitat es presenten.

No menys joiós em sento d'ostentar la representació del president de Catalunya, En Puig i Cadafalch, que amb tanta intel·ligència i elegància ocupa el seu càrrec altíssim.

Evoca el nom de l'Empordà, que és la joia de Catalunya. Saluda el poble de Palau, entrat en un període d'intensa activitat corporativa.

Jo que sé les ambicions que heu posat en l'obtenció de l'Escola, em sento orgullós de venir avui a inaugurar-la al vostre costat.

Pocs moments després una cobla fa sentir les notes majestuoses d'una sardana, que fou puntejada per l'enorme concurrència.

Després l'Ajuntament de Palau Sabardera obsequià amb un esplèndid banquet les autoritats i personalitats convidades.

Finalment, a la placeta de davant les Escoles s'hi va tocar, a la tarda, un bonic programa de sardanes. Les rodones de dansaires eren ben nombroses.

Durant l'audició d'elles, va iniciar-se entre els concurrents una idea que fou entusiastament acollida. Es tractà d'obrir una subscripció per a regalar a les Escoles una gran bandera catalana.

La idea fou rebuda amb tant d'entusiasme, que als pocs moments la subscripció arribava a la vora de 250 pessetes.

SANT MIQUEL DE CLADELLS. — *Inauguració d'una Escola.* — Sant Miquel de Cladells, és un municipi rural format per unes quaranta masies escampades i que està situat a dotze quilòmetres de Santa Coloma de Farnés.

L'Escola està situada al quilòmetre número 10 de la carretera de Santa Coloma de Farnés a Sant Hilari, en el lloc conegut per «Els tres camins». S'ha cercat la situació mixta del terme per a l'emplaçament, amb l'objecte que les distàncies dels nois siguin alleugerides. L'Escola és mixta, servida per mestressa. És de tipus rural, amb teulada per a protegir-se de les neus, i encara que d'aspecte humil, està molt ben distribuïda. L'aula d'ensenyament té capacitat per cinquanta alumnes, essent proveïda de taules bipersonals i material d'ensenyament. La major part de tot el moblatge, ha estat regalat pel marquès de Carulla.

L'edifici ha estat construït per prestació personal o bé donatius i és d'admirar el gest altruista dels propietaris i masovers, contribuint-

hi tots en la mesura de llurs forces. Les despeses de l'escola es calculen en 12,000 pessetes i totes han sortit dels veïns. L'ensenyament d'aquella frondosa contrada estava tan abandonat, que no han vacil·lat tots en aportar el concurs per dotar els nois dels elements indispensables d'instrucció. En el mateix edifici hi ha amples habitacions per a la mestressa.

VALLS. — Fa pocs dies visità la Biblioteca Popular el director de la Biblioteca de Catalunya, D. Jordi Rubió, el qual ha estat nomenat director tècnic de les Biblioteques Populars.

El Sr. Rubió ha cedit amablement en préstec els llibres de la Biblioteca de Catalunya als llegidors de Valls, els quals podran demanar-los a la Biblioteca Popular, que tindrà a disposició del públic un catàleg de les noves adquisicions de la Biblioteca Central.

A partir del 15 del corrent mes quedarà establert el préstec de llibres existents a la Biblioteca. Els llegidors tindran dret al préstec mitjançant una targeta firmada per un membre del Patronat. Aquestes targetes es facilitaran a la Biblioteca.

Durant el mes d'abril han concorregut a la Biblioteca 524 llegidors, havent-se consultat 864 obres, de les quals corresponen : Obres generals, 69; Filosofia, 17; Religió, 25; Ciències socials, Dret i Pedagogia, 375; Filologia, 23; Ciències pures, 24; Ciències aplicades, 43; Belles Arts, 49; Literatura, 121; Història i Geografia, 93 obres.

Estranger

LONDRES. — *Conferència.* — El 5 de maig, D. Albert del Castillo, pensionat del Seminari d'Història i Arqueologia de la Universitat i comissionat per la Junta de l'Exposició per a recollir documents d'art espanyol als Museus estrangers, donà una conferència sobre «La civilització ibèrica» a instàncies de l'Anglo-Spanish Society de Londres al local d'aquesta, Bloomsbury Square.

A la conferència, que fou molt celebrada, hi assistiren nombroses personalitats, entre elles diversos professors de la Universitat de Londres i del British Museum i l'ambaixador espanyol senyor marquès de los Arcos.

TAULA

FABRA, POMPEU

Converses filològiques I, II, III,
IV, V, VI, VII, VIII i IX. 25-
27, 149-152 i 238-241.

FARNÉS, JULITA

Plàtiques amb les mares. I. Edu-
cacions paral·leles. II. L'espe-
rit disposat. III. La col·labo-
ració 17-25

HOMS, ELADI

Exercicis d'autoiniciació mate-
màtica 114-149

NICOLAU D'OLWER, L.

Del Diàleg en la poesia catalana
medieval 97-114

PALAU VERA, JOAN

Un assaig d'aplicació del mètode
de Montessori a la Casa de
Maternitat de Barcelona. 1-17

RUCABADO, R.

L'educació per les imatges po-
pulars 224-238

VILA, PAU

Assaig de recordança i de crítica
del que fou l'Escola Horacia-
na 193-224

REPRODUCCIONS

El miracle de Sant Ramon, de
Lluís Millet 241-245

SECCIÓ OFICIAL

Bases del Consell de Pedagogia
de la Mancomunitat de Cata-
lunya 245-248
Patronat d'estudiants de la Man-
comunitat 248

DOCUMENTS

Consideracions a l'ensenyança de
paletes i fusters de l'Escola
Elemental del Treball. 152-159
Missatge del President de la
Mancomunitat 27-36

INFORMACIÓ

OBITUARI

Lhermite-Savinien 37
Lluçia Poincaré 36

ORGANISMES DE GOVERN

Mancomunitat de Catalunya

Departament d'Agricultura; Ser-
veis de Ramaderia; Concurs
per a la millora de l'espècie

asinal. Primer Concurs a la comarca ausetana . . .	38-41
Sessions del Consell de Pedagogia en el mes d'abril. 159-162	
L'ensenyament agrícola de la Mancomunitat . . .	162-164
L'ensenyament domèstic . . .	249

Ajuntament de Barcelona

Bany de mar per als alumnes de les Escoles de Barcelona	41
Concurs de Caramelles	43
En honor del pintor Martí i Alsina	249
Exposició històrica de plànols de la ciutat	42
Llegat Pere Vila	41
Monument a Guimerà	42
Nova Escola «Lluís Vives»	43
Obertura de l'Exposició d'Art	164
Una escola de mar	164
Urgència de jardins per a infants	165

CENTRES DOCENTS I DE CULTURA

Acadèmia Calasància

L'autonomia universitària	46
L'autonomia de les antigues universitats espanyoles (Conf. de la Torre)	166
L'autonomia universitària i el professorat (Conf. Soler i Batlle)	167
L'autonomia universitària i la classe escolar (Conf. Carreras i Artau)	168
L'autonomia universitària i l'acció social (Conf. Sánchez Diezma)	251
L'autonomia universitària i les escoles primàries, secundàries i professionals (Conf. Carulla)	251

Acadèmia de Bones Lletres

Sessió	46
------------------	----

Acadèmia d'Higiene de Catalunya

L'apoplexia cerebral a Catalunya	47
--	----

Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya

Sessió inaugural	49
----------------------------	----

Acció popular

Inaugural	49
---------------------	----

Agrupació escolar de l'A. L. C. M. C.

Conferències	50
------------------------	----

Amics de la Poesia

Sessió Guerau de Liost i Lafontaine-Carner	50
--	----

Associació Catalana d'Estudiants

Curset	51
Delegació a Tarragona	51
Els llibres de text cars i dolents.	169
Reforma d'Estatuts	253

Associació d'Estudiants de la Universitat Nova

Els moderns aparells de Raigs X.	52
--	----

Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana

El VII Concurs Nacional d'Història de Catalunya	53
Llibre escolar	53

Taula

Ateneu Barcelonès

Educació cívica i Societat de Nacions	53
La llengua científica «Ro»	54

Ateneu Empordanès

Homenatge a Víctor Català	170
-------------------------------------	-----

Ateneu Enciclopèdic Popular

Conferència Homs	55
L'educació dels nois de vuit a dotze anys	56
L'educació dels nois de dotze a quinze anys	58

Cambra de Comerç

La moneda estrangera i el consorci dels bancs per col·locar-la	59
--	----

Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria

«Le mouvement littéraire contemporain en Belgique»	253
--	-----

Centre Excursionista de Catalunya

L'Exposició de Plànols històrics	59
--	----

Círcol Integrista

Conferència Tort i Pozo.	60
----------------------------------	----

Círcol Odontològic de Catalunya

Sessió inaugural	60
----------------------------	----

Cursos monogràfics d'Alts Estudis i d'Intercanvi

Curs Millardet	170
--------------------------	-----

Escola Catalana d'Art Dramàtic

El moment i la significació de l'Escola	61
Les representacions del Misteri de la Passió a Oberammergau (Tirol bavarès)	63
Conferència Bosch Gimpera.	63

Escola Catalana Mossèn Cinto

Reunió mensual	63
--------------------------	----

Escola Elemental del Treball

Cursets	64
«Cultura i Treball»	171

Escoles Catalanes del Poble Nou

Una decoració	64
-------------------------	----

Escola Superior d'Agricultura

Curs de Fisiologia especial	64
Alumnes a l'estranger	171
Cursos extraordinaris i monogràfics	172

Institut d'alumnes i ex-alumnes de l'Escola Elemental del Treball i anexes

Exposició	64
Aplec excursionista	174

Institut Agrícola Català de Sant Isidre

Concursos per a 1920	172
--------------------------------	-----

Institut de Barcelona per al segon ensenyament de la dona

Conferències	65
------------------------	----

<i>Institut de Cultura i Biblioteca Popular per la Dona</i>	<i>Lliga de senyores per a l'acció catòlica</i>
Conferència Rucabado. 65	Conferència 72
Festa anyal 174	
Sessió necrològica Dolors Monserdà 256	<i>Orfeó Català</i>
<i>Institut de la dona que treballa</i>	Fundació Concepció Rabell i Cibilis 259
Creació 65	<i>Patronat de les Escoles especials d'Adultes</i>
<i>Institut de Química aplicada</i>	Acords 73
Les noves aplicacions del manzout 66	<i>Reial Acadèmia de Ciències i Arts</i>
Curs del Prof. Bruni 175	Sessió 73
Funció del benefici industrial en el procés de distribució de la riquesa 258	<i>Reial Acadèmia de Medicina</i>
<i>Institut d'Estudis Catalans</i>	Sessió 74
Comentaris del general Schramm a la troballa d'una catapulta a Empúries 68	<i>Reial Aeri Club de Catalunya</i>
<i>Institut Feminal</i>	Curset d'Aeronàutica 74
Festa escolar 175	<i>Seminari de Filosofia</i>
<i>Institut Mèdico-Farmacèutic</i>	Homenatge 75
Conferència 71	Matèria i esperit 75
<i>Institució Catalana d'Història Natural</i>	Uns comentaris al principi de l'entròpia 261
Sessió científica 256	<i>Societat Barcelonessa d'Amics de la Instrucció</i>
<i>Junta de Protecció a la Infància</i>	Conferència Montessori «Les noves solucions al problema de l'educació» 75
Crida a les mares 176	El que hauria d'ésser el Batxillerat. 80
Pels nois delinqüents 177	<i>Societat de Biologia</i>
<i>Lliga del Bon Mot</i>	Sessions 80
Felicitaçió a un governador militar 71	Curs Charles Henry 81
	» del Prof. Moles 178

Taula

<i>Societat d'Estudis Econòmics</i>	<i>Caella</i>	
Solucions immediates a la crisi social de Catalunya . . .	Certamen literari . . .	267
81		
<i>Societat de Psiquiatria i Neurologia</i>	<i>Canet de Mar</i>	
Sessió inaugural . . .	De la Biblioteca . . .	85
82		
<i>Societat Mèdico-farmacèutica dels Sants Cosme i Damià</i>	<i>Granollers</i>	
Sessions	Exposició	85
83		
<i>Societat Nacional Italiana «Dante Alighieri»</i>	<i>Igualada</i>	
Concurs	Conferència al Centre Tradicionalista	85
83	Certamen	85
<i>Universitat Científica i Literària</i>	<i>Llagostera</i>	
Conferències científiques . . .	Concurs infantil de llengua catalana	267
83		
Conferència Schulten . . .		
84		
Conferències del Dr. Rocasolano	<i>Lleyda</i>	
262	Jocs Florals	85
	El Congrés Cavallí . . .	268
	El Congrés Agrícola . . .	268
VÀRIA		
«Arts i Estudis»	<i>Malgrat</i>	
84	Reaparició	86
Assemblea de Dependents de Catalunya	<i>Masnou</i>	
264	Jocs Florals	86
Congrés de Cooperatives . . .	<i>Montblanch</i>	
84	Conferència	86
» de l'Alliance Française		
180		
Perpinyà. — Per la constitució d'una Universitat catalana	<i>Menorca</i>	
180	Mahó	268
Premis Rafael Patxot i Ferrer a estudis històrico-político-socials	<i>Olot</i>	
265	Conferència al Casal Català	86
Tercer Congrés Penitenciari		
266		
CATALUNYA, VALÈNCIA I MALLORCA		
<i>Arenys de Mar</i>		
Honorant un personatge . . .		266

Quaderns d'Estudi

Palafrugell

Una institució 269

Palma de Mallorca

Conferències socials 86

Palau Sabardera

Inauguració d'un edifici escolar 269

Reus

Nova publicació 86

Sabadell

Conferència Rucabado 86
 » Social 87
 » Josep Carner 182

Sant Miquel de Cladells

Inauguració d'una Escola 271

Sarrià

Sessió cultural 87

Terrassa

Una festa de la poesia 183

Tortosa

Jocs Florals 813

València

Enquesta sobre el decandiment del teatre valencià 87
 Concurs de contes 88
 Conferència d'En Maximilià Thous sobre «El Teatre Valencià» 88

Conferència al Rat Penat. 89
 Congrés Humanista en projecte 183

Valls

Conferència del Dr. Cardó 90
 » Carner 90
 » Estelrich 91
 » Gassol 91
 VI Homenatge anyal a la Vella 185
 La Biblioteca Popular. 272

Vendrell

La Biblioteca 91

Vich

Concurs per a la millora de l'espècie asinal 188

Vilanova i Geltrú

El castell de la Geltrú 92
 Cursets 92
 Conferència 92

Vilassar de Mar

Concurs 188

RESTA D'ESPANYA

Madrid

Conferència Campalans 188

ESTRANGER

Anglaterra

Conferència d'I. González Lluberà 190

Taula

Conferència de N'Albert del Cas-
tillo 272

Perú

Impressions d'un ex-cònsol a
Barcelona 191

COMENTARIS

Un treball del malaurat
Palau 92
L'observació sistemàtica 94
Per la nostra llengua 96

GRAVATS FORA DE TEXT

Classe de pàrvuls tradicio-
nal 8-9
La mateixa classe transformada
pel mètode Montessori 8-9
Una de les famoses auques cata-
lanes dels «Baladrés». 232-233
El Ferrocarril. 232-233
La Història de Carle-
many. 232-233
Dibuixos de Pinot en una auca
antiga d'Epinal. 232-233
El gat amb botes 232-233
La millor obra mestra. 232-233